

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 8

ANDRA KAMMAREN

1968

20—23 februari

Debatter m. m.

Tisdagen den 20 februari

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Wennerfors (h) ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Stockholms skärgård	5
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. de arbetslösas ställning inom den allmänna försäkringen	7
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Gomér (cp) ang. avrundningen av månadsbelopp för folkpension	7
herr Antonsson (cp) ang. rabatt på statens järnvägar för invalid- och sjukpensionärer	7
herr Nihlfors (fp) ang. eventuell röntgenstrålning från färg-TV-mottagare	8

Onsdagen den 21 februari

Meddelande ang. val av ombud och suppleanter i Europarådets rådgivande församling	8
Stadgande i grundlag angående förvärv av medlemskap i politiskt parti	8
Poströstning vid kriminalvårdsanstalter	12
Ändrade bestämmelser i riksdagsstadgan om riksdagens krigsdelegation	14
Statsbidrag till Religionspedagogiska institutet	14
Viss religionssociologisk forskning	18
Arvode av kommunala medel till överförmyndare	20
Avskaffande av förmånsrätten för vissa skatter	21
Sänkning av den civilrättsliga myndighetsåldern	22
Åtgärder mot ocker vid försträckning	23

	Sid.
Interpellation av herr Eliasson i Sundborn (cp) ang. statligt ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift	23
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Norrby (fp) ang. rationaliseringsverksamheten inom sjöfartsverkets arbetsområde	24
herr Ståhl (fp) ang. tidpunkten för införande av reguljära färgsändningar i TV	24

Torsdagen den 22 februari

Svar på frågor av:	
fröken Ljungberg (h) ang. beskattningen av vissa tävlingsvinster . .	25
herr Sjöholm (fp) ang. en allmän övergång från direkt till indirekt beskattning	26
herr Werner (h) ang. inhämtandet av yttranden över betänkande av KSA-utredningen	27
fru Kristensson (h) ang. saldobesked rörande studiehjälp	28
Svar på interpellationer av:	
herr Rubin (mbs) ang. en vitbok rörande baltutlämningen 1945—1946	29
herr Hedín (h) ang. tillfällig ändring av vissa skördeuppskattningsområden	37
Interpellationer av:	
fru Kristensson (h) ang. utfärdande av besiktningsinstrument för motorfordon i två exemplar	39
herr Turesson (h) ang. planeringen för skolväsendets lokalbehov . . .	40
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. viss information till taxeringsmyndigheterna	40
herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) ang. vaccinering mot parainfluenza hos nötkreatur	40
herr Turesson (h) ang. statsrådsledamöters deltagande i vissa offentliga demonstrationer	40
herr Nordstrandh (h) ang. den hotande överproduktionen av vissa grupper akademiskt utbildade	40
herr Nordgren (h) ang. tidpunkten för fördelning av medel till rörelsefolkhögskolornas förfogande	41

Fredagen den 23 februari

Interpellationer av:	
herr Gomér (cp) ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Östergötlands skärgård, m. m.	41

	Sid.
fru Heurlin (h) ang. undersökningar rörande anrikningsslammets förmåga att kemiskt binda kvicksilver	42
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Westberg (fp) ang. behörighetsvillkor för ålderdomshemsföreståndare	43
fru Ekroth (s) ang. nya riktlinjer för utbyggnad av det högre utbildningsväsendet	43
herr Björkman (h) ang. pensionsförmånerna för svensk-amerikaner som återvänt till Sverige	43

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 21 februari

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 1, om upphävande av bestämmelsen om pensionsavdrag från riksdagsarvode	8
— nr 2, om ändrad konstruktion av grupplivförsäkringen för riksdagens ledamöter	8
— nr 3, om stadgande i grundlag angående förvärv av medlemskap i politiskt parti	8
— nr 4, om poströstning vid kriminalvårdsanstalter	12
— nr 5, om åtgärder för att underlätta de handikappades valdeltagande	13
— nr 6, ang. titelskyddet för periodisk tidskrift	13
— nr 7, om ändrade bestämmelser i riksdagsstadgan om riksdagens krigsdelegation	14
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 32, ang. beredskapsstat för försvarsväsendet	14
— nr 33, om statsbidrag till Religionspedagogiska institutet	14
— nr 34, om viss religionssociologisk forskning	18
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 3, ang. förordning med särskilda bestämmelser om insättning på skogskonto	20
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. verkställd granskning av riksdagens lönelegations verksamhet under år 1967	20
— nr 5, om förflyttning av riksbankens sedeltryckeri till Tumba m.m.	20
— nr 6, ang. familjepension åt fru Carin Vanner	20
— nr 7, om utredning rörande kommunernas investeringar och lånebehov	20
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 5, om arvode av kommunala medel till överförmyndare	20
— nr 6, om registrering av ideell förening	21
— nr 7, om avskaffande av förmånsrätten för vissa skatter	21
— nr 8, om sänkning av den civilrättsliga myndighetsåldern	22
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. utgifter på tilläggsstat II (jordbruksärenden)	23
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 1, om åtgärder mot ocker vid försträckning	23

Tisdagen den 20 februari

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 9 innevarande februari.

§ 2

Herr förste vice talmannen meddelade, att herr Karlsson i Olofström, som vid kammarens sammanträde den 25 nästlidne januari med läkarintyg styrkt sig från och med den 22 januari tills vidare vara hindrad att delta i riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

Vidare meddelade herr förste vice talmannen, att herr Bengtson i Solna, som vid kammarens sammanträde den 6 innevarande februari på grund av sjukdom beviljats ledighet från riksdagsgöromålen under tiden den 5—den 29 februari, åter intagit sin plats i kammaren den 19 februari.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till lagutskott propositionen nr 17, med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 8 § och 54 kap. 9 § rättegångsbalken m. m.; samt

till bankoutskottet propositionen nr 24, med förslag till lag angående ändrad lydelse av § 6 lagen den 30 maj 1873 (nr 31) om rikets mynt.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1—7,

statsutskottets utlåtanden nr 32—34, bevillningsutskottets betänkande nr 3, bankoutskottets utlåtanden nr 4—7, första lagutskottets utlåtanden nr 5—8, jordbruksutskottets utlåtande nr 2 och allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1.

§ 5

Föredrogs den av herr Ekström i Iggesund (s) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet Moberg angående elevvården vid skolorna.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

Interpellation ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Stockholms skärgård

Ordet lämnades på begäran till

Herr WENNERFORS (h), som yttrade:

Herr talman! År 1963 tillsattes lotsorganisationsutredningen med uppgift att utreda vissa organisatoriska frågor inom lots- och fyrväsendet. Under utredningsarbetet har utredningen lagt fram olika förslag som omsatts i beslut och åtgärder. Utredningen beräknas enligt riksdagsberättelsen slutföra sitt arbete under 1968.

Enligt uppgifter från flera källor avses lotsorganisationen för Stockholms skärgård bli så radikalt förändrad, att oron bland skärgårdsbefolkningen och

Interpellation ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Stockholms skärgård

sjöfartsnäringsens intressenter motiverar en interpellation.

Det aktuella förslaget skulle innebära att skärgårdens södra lotsstation i Dalarö och skärgårdens norra lotsstation i Furusund skulle indragas. Dalaröleden respektive Furusundsleden skulle utprickas. Huvudled ur lotsningssynpunkt i Stockholms skärgård skulle Sandhamnsleden bli.

Vid första påseendet kan förslaget ur rationell och besparingsvänlig synpunkt synas vara positivt. Men vid närmare studium av frågan i sin helhet framträder de mycket negativa konsekvenserna. De norrgående båtarna mellan Stockholm och Gävle skulle tvingas förlänga gångtiden med 5—6 timmar. För närvarande sker avfärden från Stockholms hamn efter lastning respektive lossning oftast på eftermiddagen, vilket med nuvarande gångtid på 8—9 timmar via Furusundsleden innebär att ankomsten till Gävle sker tidigt på morgonen, då lastning och lossning börjar. En utökad gångtid med 5—6 timmar kan förlänga liggtiden i hamn, vilket är avsevärt fördyrande.

Ur sjösäkerhetssynpunkt framstår förslagets negativa följder än mer. För närvarande går den norrgående trafiken inomskärs den största delen av sträckan Stockholm—Gävle. Om lotsstationen i Furusund skulle dragas in skulle de flesta båtarna, trots prickningen, tvingas gå Sandhamnsleden, vilket innebär utomskärs gång, större risk för svår sjögång vid passerandet av »tröskeln» vid Svenska Björn och mindre möjligheter att komma i skydd av öar eller att hitta ankringsplatser. Under vintern, då nedisningsrisken är stor, minskar sjösäkerheten avsevärt med en sådan utomskärsgång. Till detta kommer att Sandhamnsledens infart österifrån ofta besväras av omfattande drivis.

Finlandstrafiken som går via Furusundsleden har ökat varje år, och antalet passagerare per år närmar sig mil-

jonstrecket. Fritidsbåtarna blir allt fler i dessa farvatten. Antalet uppskattas till ca 80 000 per säsong. Även om lasttonnaget har minskat något — inte minst på grund av den fördyrade lotsningen — har båttrafiken i sin helhet avsevärt ökat. Härvid ställes ökade krav på att sjösäkerhets- och räddningstjänsten fungerar. Särskilt den ökade fritidsbåttrafiken har aktualiserat dessa krav.

I lotsningsverksamheten utgör sjösäkerheten den viktigaste riktlinjen. Sjösäkerheten i de större och mindre farlederna i Stockholms skärgård beror i hög grad på lotsningsverksamheten. Skulle två lotsstationer — den ena i norra skärgården och den andra i södra — indragas och ersättas med en enda i mellersta skärgården, skulle detta innebära en mycket allvarlig minskning av sjösäkerheten i hela Stockholms skärgård. Om man ens kan diskutera ett sådant förslag anser jag vara tvivelaktigt.

Vad lotsstationerna med sin personal betyder för sjöfarten och försvarsberedskapen bör också framhållas. Deras betydelse för den omgivande bygden ur lokaliseringspolitisk synpunkt är också mycket stor.

Genom fritidsbåtarnas ökande antal i skärgården och den alltmer svällande finlandstrafiken kommer som ovan nämnts att ställas större krav på åtgärder i syfte att ytterligare förbättra sjösäkerheten inom hela skärgården.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Anser herr statsrådet det vara lämpligt att med en ökande sjötrafik i Stockholms skärgård indraga lotsstationerna i Dalaröleden och Furusundsleden?

2. Vill herr statsrådet medverka till att genom olika åtgärder förbättra sjösäkerheten i Stockholms skärgård?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Interpellation ang. de arbetslösas ställning inom den allmänna försäkringen

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! Den aktuella situationen på arbetsmarkanden, som bl. a. tar sig uttryck i driftinskränkningar och företagsnedläggelser, förorsakar svåra problem för de enskilda människor som drabbas därav. Svårigheterna för den enskilde är dels av primär art, exempelvis utebliven arbetsinkomst, dels av sekundär natur. Till de senare hör det faktum att årsinkomsten för många inte uppnår en sådan nivå att den blir pensionsgrundande för den allmänna tilläggspensioneringen.

För att ge pensionspoäng måste den försäkrades inkomst med 100 kr. överstiga det för året gällande basbeloppet, d. v. s. ett belopp som motsvarar 4 000 kr. i 1957 års penningvärde. För närvarande är basbeloppet 5 700 kr.

Bestämmelserna innebär sålunda att exempelvis den, som haft en inkomst av 1 500 kr. per månad under årets tre första månader men därefter avskedats och inte haft någon anställning fram till årets slut, ej är berättigad till pensionspoäng, detta oaktat att pensionsavgift erlagts av arbetsgivaren. Många av ifrågavarande löntagare skulle kunna tillgodogöra sig pensionspoäng, om hänsyn togs till inkomstens fördelning under det gångna året. För åtskilliga av dessa människor torde inkomsten under exempelvis det första halvåret vara av pensionsgrundande storlek, om möjlighet gavs att halvera basbelopp respektive pensionspoäng.

Det synes därför vara värdefullt att en sådan reformering av gällande bestämmelser kommer till stånd, att inkomst under halva året motsvarande hälften av basbeloppet betraktas som pensionsgrundande.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrå-

det och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd vidtagna åtgärder i syfte att en halvering av inkomstperiod, basbelopp respektive pensionspoäng sker inom den allmänna försäkringen för att förbättra pensionsituationen för dem som drabbas av arbetslöshet?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 69, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften skall utgå för år 1968.

Vidare anmälades och godkändes bankoutslottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 70, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning.

§ 9

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts skrivelse nr 21, angående val av ombud jämte suppleanter i Europarådets rådgivande församling, överlämnats till kammaren.

Denna skrivelse bordlades.

§ 10

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Gomér* (cp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående avrundningen av månadsbelopp för folkpension,

herr *Antonsson* (cp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående rabatt på statens järnvägar för invalid- och sjukpensionärer, samt

herr *Nihlfors* (fp), till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet angående eventuell röntgenstrålning från färg-TV-mottagare.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.05.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 21 februari

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talman-
nen.

§ 1

Justerades protokollet för den 13 in-
nevarande februari.

§ 2

**Meddelande ang. val av ombud och
suppleanter i Europarådets rådgivande
församling**

Föredrogs Kungl. Maj:ts å bordet vi-
lande skrivelse nr 21, angående val av
ombud jämte suppleanter i Europarå-
dets rådgivande församling.

Därvid anförde

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Efter samråd mellan kamrarnas tal-
män får jag hemställa, att kammaren
måtte besluta att vid plenum onsdagen
den 6 nästkommande mars företaga val
av tre ombud och tre suppleanter i
Europarådets rådgivande församling.

Denna hemställan bifölls.

Skrivelsen lades till handlingarna.

§ 3

Föredrogs var för sig följande, vid
kammarens nästföregående sammanträ-

de gjorda men då bordlagda interPELLA-
tionsframställningar, nämligen av:

herr *Wennerfors* (h), till herr stats-
rådet och chefen för kommunikations-
departementet angående åtgärder för
att förbättra sjösäkerheten i Stockholms
skärgård, och

herr *Börjesson* i Falköping (cp), till
herr statsrådet och chefen för social-
departementet angående de arbetslösas
ställning inom den allmänna försäk-
ringen.

Kammaren biföll dessa framställning-
ar.

§ 4

Föredrogs vart efter annat konstitu-
tionsutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av motioner om
upphävande av bestämmelsen om pen-
sionsavdrag från riksdagsarvode, och

nr 2, i anledning av motioner om
ändrad konstruktion av grupplivförsäk-
ringen för riksdagens ledamöter.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa
utlåtanden hemställt.

§ 5

**Stadgande i grundlag angående förvärv
av medlemskap i politiskt parti**

Föredrogs konstitutionsutskottets ut-
låtande nr 3, i anledning av motion om

Stadgande i grundlag angående förvärv av medlemskap i politiskt parti

stadgande i grundlag angående förvärv av medlemskap i politiskt parti.

Sedan utskottets hemställda föredragits yttrade:

Herr WERNER (h):

Herr talman! Märkligt nog är det bara högerledamöterna i konstitutionsutskottet som har reserverat sig blankt i detta ärende, som gäller förvärv av medlemskap i politiskt parti i den form som populärt brukar kallas kollektivanslutning. Det är inte första gången vi gjort det, men jag vill ändå här med några ord motivera vår åtgärd.

Principiellt är vi av samma mening som motionärerna. Det är ett ofog och därtill demokratiskt oriktigt att kollektivt ansluta en grupp människor till ett politiskt parti. Men jag vill också säga att jag för egen del ogillar en del av vad som skrivits i motionen, där motionärerna upprepade gånger talar om »tvångsanslutning» och om »bindande beslut» och därmed accentuerar tvånget. Vi vet ju ändå att den enskilde har möjligheter att frånträda sådant medlemskap som han kollektivt har fått sig tilldelat.

Sedan är det klart att en enskild människa kan uppleva sådan anslutning som ett psykologiskt tvång, men det tillhör en annan sakfråga. Psykologiskt tvång kan man uppleva även om det inte föreligger något yttre tvång.

Vi har tidigare hävdad den meningen att man inte skall lagstifta i ärenden av detta slag utan överlåta åt parterna själva att finna en lösning att sanera förhållandena. Själv står jag också kvar vid den uppfattningen, även om jag förstår dem som tycker att man måste vidta andra åtgärder, när nu ingenting har skett på denna front under flera år trots en ganska intensiv debatt både inom och utom det socialdemokratiska partiet.

Jag tycker att denna fråga kan jämföras med de pressetiska frågorna. De är av samma slag. Och där har man

vädjat till pressens egna organ att inom sig försöka åstadkomma en sanering och få ett ändrat förhållande till stånd. Här föreligger en parallell — man skulle kunna säga att kollektivanslutning till ett parti är en föreningsetisk fråga.

Sedan vill jag till slut bara räkna en blomma till herr Sjöholm och lyckönska honom till att han i år i sin motion inte anklagat kyrkan för att kollektivansluta sina medlemmar. Det är mycket klokt, herr Sjöholm, inte minst därför att det är en principiell skillnad mellan kollektivanslutning till parti och kyrkans rekryteringsmetod. Vi vet att herr Sjöholm är en man som kan ändra sig, och stundom gör han det till det bättre.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det bästa som kan sägas om detta konstitutionsutskottsutlåtande är att det är kort, och det är naturligtvis bra; har man ingenting att säga skall man säga det kort.

Hade konstitutionsutskottet givit sig in på att diskutera den princip som det här gäller, hade utskottet naturligtvis haft litet svårare att ta sig ur det hela. Det vore nästan beklämmande, om vi inte här i riksdagen skulle kunna vara eniga om att anslutning till en organisation, som har livsaskådningsfrågor på sitt program, skall vara den enskilda människans helt egna avgörande. Det kan väl inte råda några delade meningar om att när det gäller att bekänna sig till en viss politisk riktning — jag skall återkomma till statskyrkan sedan, herr Werner — skall det vara den enskilde själv som fattar avgörandet och ingen annan. Det är en enkel princip och jag tycker att den skulle skrivas in i vår nya grundlag. Den är visserligen självklar, men i en grundlag står rätt många ting som är eller borde vara självklara. Jag har alltså kvar min uppfattning sedan tidigare år, då jag motionerat i denna fråga, att det borde föreligga ett starkt intresse av att inskriva denna den enskildes rätt i vår grundlag.

Stadgande i grundlag angående förvärv av medlemskap i politiskt parti

Som herr Werner sade har jag under tidigare år motionerat om två ting som gäller samma princip: kollektivanslutning till politiskt parti och kollektivanslutning till religiöst samfund. Det var litet taktiskt betingat, ty eftersom jag visste att vissa delar av vår församling här är emot kollektivanslutning till politiskt parti, medan andra delar är emot kollektivanslutning till en religiös organisation, tänkte jag att dessa två grupper kunde mötas och rösta för mitt förslag. Men då kom i stället de tvesinnade och talade emot båda principerna i båda avseendena. Det var en något överraskande och något deprimerande upplevelse.

Herr Werner drar förhastade slutsatser. Anledningen till att jag inte berör statskyrkan i min motion i år är att den frågan, som herr Werner vet, håller på att lösas och, som jag hoppas, just i den riktning jag önskat. Vi kommer med all sannolikhet att skilja kyrka och stat åt, vilket är högt på tiden. Det kommer då att bli en religionsfrihet på ett helt annat sätt än vi hittills haft. Skälet till att jag inte tagit upp denna fråga i år är alltså inte att jag rönt ett, som herr Werner ser det, välgörande inflytande från grannskapet till herr Werner i min bänk här i kammaren. Jag trodde att jag i denna sak ur herr Werners synvinkel inte kunde förändra mig på annat sätt än till det bättre.

Jag är tillräckligt realistisk, herr talman, att inte ställa något yrkande i denna fråga.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Detta ärende är ju en gammal bekant, som brukar föras fram år efter år med en energi, som jag vill säga skulle vara värd ett bättre öde. Vid föregående års riksdag blev det också votering och t. o. m. rösträkning i ärendet. Motionären fick faktiskt en röst vid rösträkningen — det var hans egen. Det är möjligt att han räknar med bättre resultat i år, eftersom han fått ytterli-

gare en underskrift på sin motion. Han skulle således förbättra resultatet med 100 procent i förhållande till omröstningen föregående år. I övrigt följde emellertid samtliga utskottet vid voteringen, möjligen med undantag av någon enstaka ledamot som lade ned sin röst. Mot denna bakgrund, herr Sjöholm, har man inte i utskottet ägnat så särskilt mycket arbete åt denna motion. Den har återkommit år efter år och därför kan vårt svar bli kort.

Det höjdes inte en enda röst inom utskottet till förmån för herr Sjöholms motion, och därför gick det raskt undan med behandlingen. Vi är väl medvetna om att årets motion har en något annorlunda formulering än förra årets, men avsikten är tydligen precis densamma. Motionärerna menar att det i vårt land förekommer tvångsanslutning till politiskt parti, ett påstående som helt saknar täckning i verkligheten. Jag tror inte att denna formulering har lanserats av illvilja från motionärerna, utan jag tar den mera som ett uttryck för obekantskap med hur besluten på demokratisk väg fattas inom den fackliga rörelsen.

Men, herr talman, jag är tillräckligt initierad för att våga säga att den fackliga rörelsens beslutsfunktioner hör till det mest demokratiska som kan åstadkommas. Ja, jag vågar påstå att de är vida överlägsna mycket annat som man kallar demokrati. I de fackliga besluten är man fullständigt ohämmad av alla hänsyn till titel och samhällsställning, ty alla befinner sig i dessa avseenden på samma plan. Det är inte fråga om någon aktiebolagsdemokrati, ty varje man eller kvinna har sin röst, och det enda som kan påverka besluten är det mått av intelligens med vilket man framför motiveringarna för sina förslag.

Jag vill gärna tillägga, herr talman, att ingen annan rörelse i vårt land har betytt så mycket för de mångas skolning till demokratiskt tänkande som just den

Stadgande i grundlag angående förvärv av medlemskap i politiskt parti

fackliga rörelsen. Grunden till detta kan man förmoda har lagts av nykterhetsrörelsen i vårt land, men förtjänsten av bredden i den skolning, som den fackliga rörelsen har givit åt demokratin och dess tankar, kan inte ens herr Sjöholm ta ifrån den fackliga rörelsen. Där ligger demokratin fastare förankrad än i många andra beslutade institutioner.

Herr talman! Tanken på att med lagens hjälp förhindra en så betydande del av Sveriges folk att fritt och obehindrat giva sitt såväl moraliska som ekonomiska stöd åt den politiska rörelsen vittnar enligt min mening inte om någon djupare känsla för demokratins principer. Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Herr Henningsson talade om rätt mycket annat än vad detta ärende gäller. Jag delar herr Henningssons respekt och högaktning för den fackliga rörelsen, vilkens värde aldrig satts i fråga, men det är inte detta som det nu är fråga om. Det gäller i detta fall om den fackliga rörelsen skall ha rätt att bestämma över den enskildes uppfattning i en livsaskådningsfråga. När herr Henningsson tar till de verkligt stora orden och talar om demokratins principer o. s. v. vill jag påpeka, att det ändå är ett faktum att mängder av socialdemokrater är motståndare till kollektivanslutningen. Till denna grupp hör bl. a. en stor socialdemokratisk tidning i Stockholm, nämligen Aftonbladet. Den är icke anhängare av det förekommande sättet att ansluta människor till ett politiskt parti.

Herr Henningsson gjorde vidare en falsk historiskrivning beträffande röst-siffrorna. Jag är den förste att erkänna att dessa inte på något sätt varit imponerande. Det var dock för två år sedan vi bara fick en röst. Föregående år fick vi faktiskt två röster, herr Henningsson. Det var alltså fråga om en röstökning

med 100 procent, ett resultat som jag vågar påstå att herr Henningsson aldrig uppnått i denna kammare.

Jag glömde i mitt föregående anförande att framhålla för herr Werner att han talade emot högerns partimotion i denna fråga, eftersom högern i år faktiskt har väckt en motion, i vilken föreslås precis samma metod som den av mig anvisade, nämligen att skriva in ett förbud i grundlagen. Jag vill alltså påpeka att herr Werner höll ett vackert anförande mot sin egen partimotion, något som jag i och för sig naturligtvis inte har något emot.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Jag gläder mig åt herr Sjöholms förnöjsamhet över röst-siffrorna. Det är tacknämligt att de faller i så god jord.

Jag vill slutligen säga till herr Sjöholm att vad en tidningsredaktör än har lust att skriva och i vilken tidning han än har lust att producera sig tar jag inte det minsta intryck av hans uppfattning när det gäller min rätt att som fackligt organiserad själv bestämma hur jag vill handla. Det är enligt min mening inte partiets angelägenhet, utan det är den fackliga rörelsens oförytterliga rättighet att själv bestämma i dessa stycken. Jag har hela tiden behandlat denna fråga ur den synvinkeln.

Herr WERNER (h):

Herr talman! Till herr Sjöholm vill jag säga att jag är mycket väl medveten om vad det står i högerpartiets partimotion, men jag betonade också att det jag yttrade var min personliga mening. Därför stödde jag principiellt herr Sjöholm i denna fråga — vi har ju litet frihet inom högern så att vi kan uttala oss på detta sätt — men jag framhöll också att jag förstår dem som försöker lösa frågan på ett annat sätt, eftersom ingenting sker på den här fronten.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6

Poströstning vid kriminalvårdsanstalter

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av motioner om poströstning vid kriminalvårdsanstalter.

I de likalydande motionerna I: 207 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 270 av herr *Wedén m. fl.* hemställdes »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag angående poströstning vid fängvårdsanstalterna i valet 1968».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 207 och II: 270.

Reservation hade avgivits av herr *Torsten Andersson* (cp), fru *Segerstedt Wiberg* (fp) samt herrar *Sörenson* (fp), *Wahlund* (cp), *Norrby* (fp) och *Jonsson* (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i anledning av motionerna I: 207 och II: 270 måtte anhålla hos Kungl. Maj:t om åtgärder för att möjliggöra poströstning vid kriminalvårdsanstalter i valet 1968.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JONSSON** (fp):

Herr talman! Den här frågan har varit föremål för behandling tidigare, bl. a. under riksdagens höstsession 1967. Den har också behandlats i 1955 års valutredning och i 1965 års valtekniska utredning.

Vi är väl i stort sett överens om att man bör bereda även de på kriminalvårdsanstalterna intagna möjligheter att delta i val. I motionsparet har anförts att man bör vidta alla möjliga åtgärder för att även dessa människor skall få tillfälle att rösta. Det är inte så stor skillnad mellan utskottsmajoritetens skrivning och den reservation som är fogad vid utlåtandet, men vi reserverar har — i högre grad än utskottsmajoriteten — velat stryka under nödvändigheten av att alla möjliga åtgärder

vidtas för att frågan om valdeltagandet för de på kriminalvårdsanstalterna intagna skall kunna lösas. Vi anser att resurser härför bör ställas till förfogande.

Med anledning av att vi haft en debatt i denna fråga tidigare ber jag att kort och gott få yrka bifall till den reservation som är fogad vid utskottsutlåtandet.

Herr **JOHANSSON** i Trollhättan (s):

Herr talman! Låt mig först konstatera att det här inte gäller rösträtten för dem som är intagna på kriminalvårdsanstalt. Frågan är hur de skall kunna beredas tillfälle att avge sina röster.

I många fall kan problemet lösas genom systemet med äktamakefullmakt. I andra fall finns inte denna möjlighet. Lösningen skulle då lämpligen vara att upprätta tillfälliga postanstalter på kriminalvårdsanstalterna på samma sätt som på sjukvårdsinstitutionerna. Här om är vi helt överens. I höstas markerade konstitutionsutskottet att man borde — så snart som möjligt och så långt resurserna räckte — upprätta sådana tillfälliga postanstalter för avgivande av röster. Det förutsätter inga som helst ändringar av gällande vallagar.

I år intar konstitutionsutskottets majoritet samma positiva inställning, vilken erkännes även av reservanterna. Jag har svårt att över huvud taget upptäcka någon skillnad och kan därför knappast förstå varför de har reserverat sig.

Avgörande är i vad mån man har resurser. Enligt vad som tidigare har uttalats bör man inte dra in de tillfälliga postanstalter som finns. Utan att på något sätt göra en kategoriklyvning måste jag konstatera att det ändå är riktigast att behålla de tillfälliga postanstalter som finns på sjukhusen och därefter inrätta nya, för så vitt inte särskilda skäl föreligger för att dra in någon tillfällig postanstalt.

Skulle det vara någon mening i reservationen, skulle den innebära att man till varje pris skulle upprätta sådana

tillfälliga postanstalter på kriminalvårdsanstalterna, även om det skulle betyda att man måste minska antalet på sjukvårdsinstitutionerna. Ett sådant uttalande har vi inom konstitutionsutskottets majoritet inte velat vara med om.

Motionärerna tar mycket lätt på denna sak. Den som har läst motionen kan konstatera att de anför att 3 200 postkontor hålles öppna för röstavlämnning och att tillfälliga postkontor upprättas på cirka 400 sjukhus. Motionärerna menar att det inte vore omöjligt att därutöver ordna tillfälliga postkontor på ett 70-tal fängvårdsanstalter. Kanske är det just några till som skapar svårigheter. Jag vill emellertid gärna understryka att man redan i år bör upprätta så många tillfälliga postanstalter på fängvårdsinstitutionerna som det över huvud taget finns möjlighet till.

Med denna positiva inställning ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr JONSSON (fp):

Herr talman! Här är det inte fråga om antingen — eller, så att man skulle dra in tillfälliga postanstalter på sjukhus för att möjliggöra nya på fängvårdsanstalter. Vi har närmast sett det hela så, att kan man lösa problemet på över 3 000 postanstalter, bör man också kunna lösa det i de cirka 70 fall det här är fråga om. Det rör sig alltså inte om antingen — eller utan om både — och. Det är från den synpunkten vi har betraktat denna fråga.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Med tillfredsställelse konstaterar jag att inte heller herr Jonsson vill att man skall dra in någon tillfällig postanstalt på sjukhusen. Men i så fall blir ju hela reservationen meningslös.

Härmed var överläggningen slutad.

Poströstning vid kriminalvårdsanstalter

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Torsten Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Jonsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 66 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7

Föredrogs vart efter annat konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av motioner om åtgärder för att underlätta de handikappades valdeltagande, och

nr 6, i anledning av motioner angående titelskyddet för periodisk tidskrift.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Statsbidrag till religionspedagogiska institutet

§ 8

Ändrade bestämmelser i riksdagsstadgan om riksdagens krigsdelegation

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av motioner om ändrade bestämmelser i riksdagsstadgan om riksdagens krigsdelegation.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Konstitutionsutskottets ordförande har meddelat mig att vissa missförstånd förefaller ha uppkommit beträffande innebörden av det förslag som utskottet framlagt i sitt utlåtande. Vissa synpunkter har framförts till honom men tyvärr så sent att det inte varit möjligt att åstadkomma klarhet. Med hänsyn till vikten av att förslaget, som rör riksdagen internt, såvitt möjligt kan antas av kamrarna med samma enighet som rått inom utskottet, har konstitutionsutskottets ordförande beslutat att i första kammaren yrka återremiss till utskottet.

Av samma skäl som här har förebragts ber jag, herr talman, att i denna kammare få framställa motsvarande yrkande, nämligen att ärendet måtte återförvisas till utskottet för ny behandling.

Detta yrkande bifölls.

§ 9

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1968/69.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Statsbidrag till religionspedagogiska institutet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av motioner om stats-

bidrag till Religionspedagogiska institutet.

I de likalydande motionerna I: 216 av herr *Blomquist m. fl.* och II: 280 av herr *Nelander m. fl.* hade hemställts att riksdagen för budgetåret 1968/69 måtte bevilja Religionspedagogiska institutet ett anslag på 25 000 kr. för att främja religionspedagogisk forskning och för att bidra till utbildning och vidareutbildning av undervisare i kristendoms- och religionskunskap.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 216 och II: 280.

Reservation hade avgivits av herrar *Virgin (h)*, *Kaijser (h)*, *Nyman (fp)*, *Bengtson (cp)*, *Ottosson (h)*, *Thorsten Larsson (cp)*, *Wirtén (fp)*, *Bohman (h)*, *Ståhl (fp)*, *Eliasson i Sundborn (cp)*, *Nihlfors (fp)*, *Turesson (h)*, *Westberg (fp)* och *Elmstedt (cp)*, som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 216 och II: 280 till Bidrag till Religionspedagogiska institutet för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln måtte anvisa ett anslag av 25 000 kr.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Inom religionsvetenskapen är det speciellt tre delområden som under senare tid tilldragit sig alldeles särskild uppmärksamhet. Det är för det första religionspsykologin, för det andra religionssociologin och för det tredje religionspedagogiken.

Genom riksdagsbeslut tillsattes förra året en professur i religionspsykologi, som förlades till Uppsala universitet. Den religionspsykologiska institutionen är för närvarande under uppbyggnad där.

Här i Stockholm har vi ett religionssociologiskt institut. Det står under sak-

Statsbidrag till Religionspedagogiska institutet

kunnig ledning av docenten Berndt Gustafsson, och enligt UK:s planer skall vi i början på 1970-talet ha en professor i ämnet religionssociologi förlagd till Lunds universitet.

När det gäller religionspedagogiken är det emellertid betydligt sämre ställt. Vi har ett religionspedagogiskt institut som arbetat under 15 år. Den drivande kraften där har varit professor Gösta Lindeskog, numera i Åbo men tidigare docent i Uppsala.

Under flera år har vi nu begärt att riksdagen skulle anslå medel till Religionspedagogiska institutets verksamhet, men riksdagen har inte lämnat något bifall. Vid ett par tillfällen har det varit majoritet för denna tanke i andra kammaren. I år har vi att ta ställning till ett anslag på 25 000 kronor till detta institut för att kunna främja religionspedagogisk forskning och för att bidra till fortbildning och vidareutbildning av undervisare i kristendoms- och religionskunskap. Det är alltså inte fråga om något stort belopp.

Denna beskedliga begäran har statsutskottet emellertid avstyrkt på fem rader. Tidigare har man inte kunnat tillstyrka ett bifall och inte heller nu anses tillräckliga skäl finnas för att på riksdagen uppföra ett bidrag till institutet.

Vi motionärer och många med oss tycker att detta är en angelägenhet av ganska stor betydelse. Det religionspedagogiska institutet har till syfte att främja religionsundervisning i alla former, verka för en religionspedagogisk forskning och vidarebefordra detta forskningsresultat till det pedagogiska arbetsfältet samt bidra till fortbildning och vidareutbildning av undervisare i kristendoms- och religionskunskap.

Institutet utövar denna verksamhet genom att vara en forskningscentral. Det anlitar specialister, anordnar kurser och konferenser och utövar en viss publiceringsverksamhet.

När det gäller kurser och konferenser kan jag påpeka att professor Ragnar

Bring i Lund har hållit religionspedagogiska seminarier och att det i somras hölls en nordisk religionspedagogisk konferens i Båstad kring väsentliga religionspedagogiska frågor, vilka belystes av representanter från alla de nordiska länderna.

Institutet bedriver forskningsverksamhet så till vida som man har en enkätundersökning som utförts under docent Berndt Gustafssons ledning. En aktuell bibelkommentar utarbetas av professorerna Gillis Gerleman och Helmer Ringgren med utgångspunkt från Gamla testamentet. En skrift om skolans kristendomsundervisning i skilda länder utarbetas också.

Jag vill till sist nämna att det stora problemet för detta institut är dess ekonomi; den är en källa till ständiga bekymmer. Det rör sig inte om några stora summor: institutet har under det senaste året mottagit gåvor på mellan 13 000 och 14 000 kronor. Den största delen härav har kommit från den kyrkliga arbetsfonden och i övrigt får de olika lärarförbunden bidra. På grund av bristande ekonomiska resurser har institutet inte kunnat lösa de viktiga problem som hör samman med att få ett eget kansli, en deltidsanställd direktor och ett biträde till denne. Ett anslag genom riksdagsbeslut skulle kunna bidra till att effektivisera institutets verksamhet, verka för en religionspedagogisk forskning, förmedla resultaten av denna forskning till arbetsfältet och bidra till vidareutbildning av lärare i kristendoms- och religionskunskap — vilket är speciellt viktigt i det reformarbete som äger rum på skolans område.

Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen av herr Virgin m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Nelander*, *Wiklund* i Stockholm, *Rimmerfors*, *Keijer*, *Gustafsson* i Borås, *Westberg*, *Öhwall*, *Berglund* och *From* (samtliga fp) samt herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Lindberg* (båda cp).

Statsbidrag till Religionspedagogiska institutet

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Det är speciellt ett av Religionspedagogiska institutets syften som jag ytterligare skulle vilja understryka — herr Källstad nämnde det mera i förbigående — nämligen dess inriktning på att främja kristendoms- och religionsundervisningen i våra skolor.

Kristendoms- och religionskunskap som skolämne kommer inom kort att undergå en mycket genomgripande omvandling både i grundskolan och på gymnasiet. Lärarna i gymnasiet står redan inför en helt ny läroplan som inte har mycket gemensamt med den gamla, som tillämpats i många år. Jag vill lika litet nu som tidigare försöka förringa vad skolöverstyrelsen kan tänkas åstadkomma i fråga om pedagogisk genomarbetning och handledning, men det står å andra sidan nu som för ett år sedan helt klart för mig att det inte kommer att räcka, om inte de berättigade kraven på pedagogisk aktivitet även i andra ämnen allvarligt skall eftersättas.

Att det pedagogiska greppet om t. ex. läroböcker i kristendoms- och religionskunskap inte alltid är det bästa är omvitnat. För närvarande håller man på med att utarbeta de första läroböckerna för den helt omlagda undervisningen i religionskunskap på gymnasiet. Önskvärt är — och det framhöll jag även för år sedan — att dessa böcker kommer att fylla mycket högt ställda krav på pedagogisk reda, pedagogisk inlevelse och objektivitet. Läroböcker för fackskolan, som redan är färdiga, är tyvärr inte helt tillfredsställande, och det bådär inte gott för gymnasiets kommande böcker. I dag föreligger skolöverstyrelsens förslag till översyn av läroplan för grundskolan. Jag skall be att få göra ett i detta sammanhang betydelsefullt citat ur detta förvisso icke lättlästa läroplansförslag: »Under de fem år, som grundskolans läroplan tillämpats, har emellertid vissa problem beträffande innehåll och arbetsformerna i ämnet

kristendomskunskap gång efter annan aktualiserats. — — Problemen har huvudsakligen gällt undervisningen i livsåskådningsfrågor och etik, i bibelkunskap och icke-kristna religioner samt frågor kring samverkan med andra ämnen och kring objektivitet och engagemang i undervisningen. Skolöverstyrelsen har därför vid denna läroplansöversyn från pedagogiska utgångspunkter övervägt några av de nämnda frågorna.»

Nu skall dessa problem, som är fixerade i läroplansförslaget, lösas ute i skolorna av lärarna med hjälp av läroböcker och andra hjälpmedel. Här behövs förvisso insatser från alla håll. Jag för min del kan fortfarande — jag har redovisat det flera gånger — inte finna annat än att Religionspedagogiska institutet har en betydelsefull uppgift att fylla just på skolpedagogikens område, under alla förhållanden så länge andra motsvarande institutioner och arrangemang i statlig regi saknas eller är otillfredsställande.

Skolöverstyrelsen räcker inte till. I de religionsvetenskapliga fakulteterna utgör pedagogiken endast en ringa del av många uppgifter, och lärarhögskolornas pedagogisk-metodiska verksamhet har under de få år den pågått ännu inte nått några större resultat. Det är möjligt, att religionspedagogiken till skolans tjänst på längre sikt helt kan omhänderhas av de nämnda statliga organen. Så är emellertid långt ifrån fallet i dagens läge, och också jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Fröken **OLSSON** (s):

Herr talman! Det talas ofta om vilka områden av den statliga offentliga verksamheten som har expanderat snabbast. Det beror naturligtvis på hur man räknar, och jag skall inte ge mig in på någon gradering. Det är säkert inte för mycket sagt att forskningen tillhör de områden som har fått växa snabbast.

Statsbidrag till Religionspedagogiska institutet

Anslagen till forskningen har mångdubblats under en ganska kort period. Ändå är vi väl alla överens om att dessa inte är tillräckliga. Det gäller inte minst den pedagogiska forskningen.

Vi som har anledning att mera i detalj syssla med skolfrågor anser att detta är ett område som har fått släpa efter för länge, men nu börjar det åtminstone att röra på sig. Vi är alltså helt överens om att det behövs mycket mer pedagogisk forskning.

Herr Nordstrandh talade om att det inte finns de läroböcker man skulle önska i kristendomsämnet. Nej, i vilket ämne har vi de läroböcker vi skulle önska? Det gäller ju hela fältet. Vi behöver vidgad allmänpedagogisk forskning och ämnespedagogisk forskning i vartenda ämne i skolan. Vi behöver nya läroböcker. Därvidlag är utskottsmajoriteten helt ense med reservanterna, men i motsats till reservanterna har majoriteten inte velat bryta ut och särbehandla ett av skolans ämnen, utan vi anser att detta skall behandlas på samma sätt som de andra. Vi kan icke ha ett speciellt pedagogiskt institut för varje ämne i skolan. Det skulle på sikt innebära en splittring av krafterna.

Det bedrivs på alla områden forskning utanför den statsunderstödda och organiserade forskningen. Vi hoppas att den skall fortsätta — det är värdefullt. Men vi vill samla statens resurser för att åstadkomma en så snabb utbyggnad som möjligt av de statliga forskningsorganen och av de verk och myndigheter som sysslar med detta.

Det anslag som föreslås är så litet att det inte i och för sig skulle spela någon större roll om vi beviljade det, men det är principen det gäller; vi anser att man inte bör slå in på vägen att på detta sätt understödja privata institut vilkas verksamhet ligger vid sidan om den statliga verksamheten. Därför vidhåller utskottsmajoriteten den ståndpunkt den intagit under en följd av år och föreslår alltså riksdagen att avslå

dessa motioner. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Fröken Olsson talade sig varm för forskningen, men hon ville inte vara med om att ge bidrag just till den religionspedagogiska forskningen, därför att den nu genom att den drivs utanför universitetens organisation inte faller under den statliga tillsynen. Men när nu universiteten inte medverkar till just den religionspedagogiska forskningen så måste ju andra krafter ta vid och vidta de åtgärder som man anser nödvändiga och viktiga på detta område. Jag kan nämna att man i andra länder, t. ex. i Amerika, ägnar sig mycket åt just det ämne som kallas *religious education*. Detta pedagogiska ämne är ett stort ämne vid de fakulteter som där finns, medan vi inte ägnar tillbörlig uppmärksamhet åt denna fråga.

Det är glädjande att det såvitt jag förstår inom skolöverstyrelsen finns ett växande intresse också för religionspedagogiken. Det är möjligt att där finns personer som kunnat medverka till att ämnet kristendomskunskap vid den kommande revisionen av skolplanerna och av skolans organisation kommer att få en bättre ställning.

Att vi år efter år återkommer med våra propäer om bidrag till Religionspedagogiska institutet hänger samman med det faktum att det på detta område finns ett stort behov, och när samhället inte tar sig an detta får andra krafter göra det. Som herr Nordstrandh nyss nämnde har det ju också samband med den skolsituation i vilken vi nu befinner oss. Det kommer med stor sannolikhet att ske en omläggning av kristendomsundervisningen; detta ämne kommer att integreras med orienteringsämnena, och i samband därmed behövs det också religionspedagogisk forskning för fortbildning av lärarna.

För att den skall kunna ske på ett sätt som religionspedagoger anser rik-

Viss religionssociologisk forskning

tigt behövs det också ekonomiska resurser för det institut som för närvarande är det enda som tillvaratar just de religionspedagogiska intressena i vårt land.

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Herr talman! Jag instämmer helt i fröken Olssons varmhjärtade kärleksförklaring till forskningen och hennes tro på forskningens möjligheter. Men fröken Olsson ägnar sig åt ett principrytteri som jag inte vill delta i.

Det tar tid, fröken Olsson, att t. ex. i skolöverstyrelsen bygga upp någonting som motsvarar det nuvarande Religionspedagogiska institutet. Vi har ett institut i dag; låt det verka så länge det behövs! Det viktiga är att det kan göra en insats *nu*. Det är just i år och under de närmaste åren som det ur skolans synpunkt är så utomordentligt viktigt, att så mycket som möjligt blir gjort på detta område. Måhända kan dessa uppgifter bortfalla i ett senare skede, men just nu är det de som är Religionspedagogiska institutets kanske allra viktigaste.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Källstad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Källstad begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 100 ja och 98 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11

Viss religionssociologisk forskning

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av motioner om viss religionssociologisk forskning.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **WESTBERG** (fp):

Herr talman! I den motion som detta utskottsutlåtande behandlar har vi motionärer påtalat de stora förändringar, som äger rum i dagens samhälle, ett förhållande som ofta omvittnas. Vi har påvisat att detta gäller även på det andliga området. Även där är förändringarna mycket betydande, fastän kanske mindre uppmärksammade. Hela samhällsstrukturen är förändrad. Medan hemmet, skolan och kyrkan tidigare spelade en avgörande roll för vårt folks livssyn och livsstil, kommer i dag impulserna till beteende- och handlingsmönster från vitt skilda håll. Inte minst massmedia, särskilt radio och TV, påverkar i stor utsträckning människornas inställning och handlingsmönster.

Situationen kompliceras av att det för närvarande inte finns någon enhetlig livssyn hos vårt folk. I den nya situation som vi här står inför har vi alle-

sammans och inte minst de unga svårt att orientera oss. Vi behöver även i det moderna samhället normer och vägmarken som vi respekterar och söker tillämpa och följa i vår livsföring, och vi har anledning att söka oss fram till en gemensam värdegrund utan vilken ingen stat, inget samhälle i längden kan fungera.

Vi som står bakom motionen anser, att vi vid sökandet efter denna gemensamma värdegrund inte kan komma förbi de religiöst etiska värden, som tidigare generationer fick i den kristna fostran. Vi tror att vi tvärtom har anledning att i första hand undersöka vad dessa värden också i dag betyder för en övervägande del av vårt folk och huruvida inte ett starkare betonde av de kristna värdena skulle ha en positiv inverkan på samhällsutvecklingen.

Trots att vi är medvetna om svårigheterna att undersöka kristendomens eller andra etiska systems betydelse i sammanhanget har vi föreslagit, att riksdagen skall begära att medel ställs till förfogande för en religionssociologisk undersökning, och vi gör det med så mycket större frimodighet som religionssociologiska institutets föreståndare anser det vara möjligt att göra den föreslagna kartläggningen. En sådan undersökning skulle kunna vara ett första steg i sökandet efter den gemensamma värdegrunden. Vi skulle genom en sådan undersökning få en bättre underbyggd uppfattning om den kristna trons inflytande på oss människor, på våra värderingar och handlingsmönster. Härigenom skulle vi kanske också få hjälp att komma bort från ofta mycket laddade emotionella tyckanden i den ena eller andra riktningen. Det skulle kanske kunna skapa förutsättningar för ett mera sakligt bedömande av hithörande frågor och därmed hjälpa oss att resonera mera avspänt och sakligt även på detta område. Jag vill understryka att det inte rör sig om att ta ställning för eller emot utan det är i stället fråga om

Viss religionssociologisk forskning

en vidgad insikt, och om värdet härav hoppas jag att vi alla är överens.

Utskottet delar motionärernas mening, ja, det vill kraftigt understryka, att det inom den sociologiska forskningen finns arbetsuppgifter av väsentlig betydelse för samhället. Utskottet skriver följande som jag gärna vill understryka: »Det finns i dagens samhälle allvarliga problem, vars lösning man knappast kan hoppas att finna utan en bred sociologisk forskning i vilken även bör ingå forskning om de etiska och religiösa normernas betydelse för den mänskliga samlevnaden.»

Vi motionärer delar utskottets mening rörande behovet av en sådan bred sociologisk forskning. Men i väntan på denna större undersökning borde vi kunna gripa oss an med den mindre uppgift som motionärerna här pekat på. När det nu finns ett område där vi utan stora engagemang och kostnader kan få i gång en angelägen forskning, så har vi ansett det viktigt att utnyttja den möjligheten. Vi beklagar att utskottet inte nu har velat uttala sig i den riktningen men hoppas att den positiva inställning till den sociologiska forskningen som vi har efterlyst och som har kommit till uttryck i utskottets utlåtande ändå skall påverka Kungl. Maj:ts ställningstagande vid fördelningen av de medel som står till förfogande.

I den förhoppningen har jag ansett mig kunna avstå från en formlig reservation och nöjt mig med en blank reservation, vilket betyder att jag för dagen inte har något särskilt yrkande.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang ta tillfället i akt att för kammaren understryka det starka kravet på att en professur i religionssociologi snarast möjligt inrättas vid någon av våra två teologiska fakulteter. Det kravet hänger intimt samman med den motion som nu behandlas och med en liknande motion förra året.

Arvode av kommunala medel till överförmyndare

I sina petita för 1967/68 framhöll universitetskanslersämbetet att »under de senaste decennierna någon förändring ej har skett beträffande de teologiska fakulteternas professorer. Samtidigt har behovet av religionsvetenskaplig forskning och utbildning ökat. ——— Till kännedom om det moderna samhället hör sålunda kunskap om religionens roll i samhällsutvecklingen. Religionspsykologin och religionssociologin är numera självständiga vetenskaper och bör med hänsyn till ämnenas grundläggande art och växande betydelse få egna företrädare. ——— Under femårsperioden bör också en professur i religionssociologi tillkomma, förslagsvis i Lund fr. o. m. budgetåret 1971/72.»

Genom riksdagens ingripande fick vi, mot Kungl. Maj:ts intentioner, i fjol en professur i religionspsykologi. Med religionssociologin har emellertid ingenting hänt. I sina petita för 1968/69 upprepar universitetskanslersämbetet, att oavsett de teologiska fakulteternas framtida ställning — därom pågår ju utredning — bör tillkomma en professur i religionssociologi. Denna bör inrättas vid universitetet i Lund fr. o. m. budgetåret 1971/72. Religionssociologin är numera — det upprepas sålunda i årets petita — en självständig vetenskap och bör med hänsyn till ämnets grundläggande natur få egna företrädare.

I årets statsverksproposition tar föredraganden tyvärr inte med ett enda ord upp den av universitetskanslersämbetet väckta frågan om en professur i religionssociologi, och på utbildningsdepartementet får man nu med det snaraste ta sig samman till ett ställningstagande för eller emot i frågan, senast i nästa års statsverksproposition. Det går inte att skjuta spörsmålet om en religionssociologisk professur framför sig längre. Vi kommer att få uppleva motion på motion av det slag som vi i dag behandlar.

Fröken **OLSSON** (s):

Herr talman! Eftersom ingen av motionärerna har ställt något yrkande nöjer jag mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs bevilningsutskottets betänkande nr 3, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om insättning på skogskonto.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Föredrogs och lades till handlingarna bankoutskottets utlåtande nr 4, angående verkställd granskning av riksdagens lönedelegations verksamhet under år 1967.

§ 14

Föredrogs vart efter annat bankoutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av framställning från fullmäktige i riksbanken om förflyttning av riksbankens sedeltryckeri till Tumba m. m.,

nr 6, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående familjepension åt fru Carin Vanner, samt

nr 7, i anledning av motioner om utredning rörande kommunernas investeringar och lånebehov.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15**Arvode av kommunala medel till överförmyndare**

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av motioner om arvode av kommunala medel till överförmyndare.

Avskaffande av förmånrätten för vissa skatter

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr OSKARSON (h):

Herr talman! När motionen II: 503 behandlades i första lagutskottet var ledamöterna helt överens om att en lagändring i enlighet med motionens syfte borde komma till stånd. Det framgår också av utskottets skrivning, som är mycket positiv till motionens syfte. Man var också överens om och uttryckte önskemål om att det borde hända någonting snart, då denna fråga har behandlats av Sveriges riksdag flerfaldiga gånger under årens lopp.

Den 30 december 1964 tillsattes en utredning, förmyndarskapsutredningen, för översyn av förmyndarskapslagstiftningen. Denna utredning skulle bl. a. undersöka om och i vilken utsträckning kostnaderna för förmyndarförvaltningen och kontrollen därav borde överflyttas till det allmänna. Statsrådet Kling sade också i direktiven till utredningen att en tillfredsställande lösning av denna fråga var av stor betydelse. Det är nu snart fyra år sedan dess. Under denna tid har frågan ytterligare aktualiserats genom motioner här i riksdagen, men fortfarande har ingenting hänt.

Herr talman! Det var mot bakgrund av denna redovisade arbetstakt, vilken jag inte finner vara särskilt hög, som jag vid justeringen av första lagutskottets utlåtande ansåg att utskottet borde ha uttryckt en bestämd önskan om att snarast få underlag för att kunna komma fram till ett beslut om hur kostnaderna för förmyndarförvaltningen skall fördelas.

Detta kunde utskottets ledamöter inte gå med på. Det ansågs tydligen ofint att framställa sådana krav på Kungl. Maj:t och utredningen, och jag har därför, herr talman, fogat en blank reservation till förevarande utlåtande. Anledningen till att jag begärde ordet var att jag ville få tillfälle framhålla att riksdagen nu verkligen förväntar sig

att något snarast blir gjort på detta område. Jag har inget särskilt yrkande.

Fru LÖFQVIST (s):

Herr talman! Jag nöjer mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motioner om registrering av ideell förening.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Avskaffande av förmånrätten för vissa skatter

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av motioner om avskaffande av förmånrätten för vissa skatter.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag råkar vara något insatt i det ämne som behandlas i förevarande utskottsutlåtande. Jag vill först säga att jag inte har något som helst emot vare sig motionärernas eller utskottets yrkanden.

Enligt motionen är det oriktigt att staten skall ha en förmånsrätt för skatter vid konkurs, vilket menligt skulle påverka enskilda borgenärers möjlighet att få ut något av sina fordringar. Obetalda skatter hamnar hos utmätningsmännen — alltså kronofogdar och kronodirektörer — och i den mån dessa sköter sin uppgift, vilket jag tror mig kunna säga att de gör, och om det finns några tillgångar hos dem som är restförda för skatter skall alltså utmätning ske av dessa tillgångar. Denna utmätning medför en förmånsrätt enligt

Sänkning av den civilrättsliga myndighetsåldern

17 kap. 8 § handelsbalken, och den förmänsrätten ligger sålunda före den som motionärerna har ondgjort sig över.

Det är alltså, herr talman, inget tvivel om att ett avskaffande av förmänsrätten enligt 12 § i mycket stor utsträckning blir ett slag i luften, eftersom de tillgångar som finns i alla fall kommer att försäljas till förmån för statens fordringar enligt 17 kap. 8 § handelsbalken.

Jag har, herr talman, inget yrkande, men jag ville gärna framhålla detta för att i någon mån dämpa förhoppningarna hos motionärer och andra, som tror att det framförda motionsyrkandet kan komma att få stor betydelse. Det kan det endast få om man utöver vad som däri föreslås också skulle avskaffa förmänsrätten efter en utmätning, men jag har mycket svårt att se att det låter sig göra.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Sänkning av den civilrättsliga myndighetsåldern

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av motion om sänkning av den civilrättsliga myndighetsåldern.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Jag överdriver inte om jag säger att detta är en av kommunisternas perenna motioner. Den har återkommit åtminstone under de fyra senaste åren, varvid jag själv varit huvudmotionär. Jag hoppas den fortsätter att återkomma till dess att reformen är genomförd.

Just nu pågår i vårt land en mycket omfattande diskussion om ungdomens politiska aktivitet. I denna diskussion

har många gånger förekommit kritik mot vissa former av denna aktivitet. I seriöst skrivna tidningsartiklar har författarna påpekat att klyftan mellan exempelvis den politiskt aktiva ungdomen och de äldre politikerna vidgas. Samma författare har ofta framhållit att ungdomen är mycket kunnig och att den mycket väl känner och följer vad som händer i det internationella politiska livet. Den är väl förtrogen med u-landsproblematiken, den följer mycket intensivt händelserna i Vietnam och andra händelser ute i världen.

I tidningsartiklar och diskussioner talas det också om det förkastliga i att ungdomen, som uttryck för politisk aktivitet, kastar ägg på utländska diplomater. Man kan bli litet förvånad över att dessa påpekanden inte leder fram till en slutsats, nämligen att ungdomen bör få ökade möjligheter att kanalisera sitt politiska intresse och sin politiska aktivitet i banor som svarar mot våra parlamentariska och demokratiska principer. Det vore bra om samhällsdebatten finge en sådan inriktning. Från den utgångspunkten har väckts inte endast denna motion om sänkning av myndighetsåldern till 18 år, utan även motioner om sänkning av valbarhets- och rösträttsåldern till 18 år, vilka kommer att behandlas senare.

Jag skall inte ge någon ingående motivering för motionen, eftersom jag avser att återkomma när frågan om rösträtts- och valbarhetsålder skall diskuteras. Tillåt mig endast erinra om att den myndighetsålder som nu gäller ändå infördes för män 1721, alltså för 247 år sedan, och för kvinnor 1884, alltså för 84 år sedan. Något har ju ändå hänt som borde få även ledamöterna av denna kammare att betrakta situationen och problemen på ett annat sätt än de gör. Men nu kan man säga att förmynderskapsutredningen har sett frågan ur en annan synvinkel. Den föreslår sänkning av myndighetsåldern till 20 år. Detta förslag ligger nu för övervägande i

Åtgärder mot ocker vid försträckning — Interpellation ang. statligt ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift

Kungl. Maj:ts kansli, och i avbidan på ställningstagande där anser första lagutskottet att inget initiativ bör tas.

Jag hävdar att det finns goda grunder för denna motion, att det finns goda grunder för att vi borde avgöra denna fråga redan i dag. Jag vågar påstå att många av denna kammars ledamöter — jag skall inte uttala mig om huruvida de skulle utgöra majoriteten — skulle sympatisera med tanken att vi sänker såväl myndighets-, rösträtts- som valbarhetsåldern till 18 år om inte s. k. partiband ibland vore så snävt knutna som de är.

Jag avser emellertid inte att dra det hela till votering för att få fram något slags blodprov utan ber att senare få återkomma. Eftersom det inte föreligger en lagtext i frågan, så att jag kan yrka bifall till motionen, vill jag sluta detta inlägg med ett beklagande av förta lagutskottets ställningstagande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 19

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 20

Åtgärder mot ocker vid försträckning

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, i anledning av motion om åtgärder mot ocker vid försträckning.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):
Herr talman! Tillåt mig uttrycka min

besvikelse över att allmänna beredningsutskottet icke funnit skäl att tillstyrka den av motionärerna begärda utredningen om åtgärder mot ocker vid försträckning.

Utskottet hänvisar till att riksdagen så sent som år 1967 behandlade en motion med samma innehåll och då ej fann skäl att bifalla den samt framhåller att »ingenting inträffat sedan 1967 som ger riksdagen anledning att ändra sin mening».

Mot detta resonemang kan anföras att ockerverksamhet förekommer i större omfattning än vad som när allmänhetens kännedom. Säkerligen skulle det vara välmotiverat med en grundlig utredning rörande den s. k. grå kreditmarknaden i syfte att söka åstadkomma en sanering på detta område.

Herr talman! Mot ett enligt utskott finner jag det meningslöst att yrka bifall till motion II: 46, varför jag avstår därifrån.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Interpellation ang. statligt ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift

Ordet lämnades på begäran till

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp), som yttrade:

Herr talman! Strukturförändringarna inom jordbruket medför att ökad uppmärksamhet måste ägnas landskapsvården. Åkerarealen har under de senaste fem åren minskat med cirka 40 000 ha per år, och enligt vissa prognoser kommer takten i nedläggningen att öka under de närmaste åren. Det bör också framhållas att en icke ringa del av den åkerjord som under det senaste decenniet tagits ur produktionen f. n. ligger outnyttjad.

Interpellation ang. statligt ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift

Landskapsbilden kan på många håll komma att radikalt förändras genom att den öppna bygden starkt decimeras och landskapet förfulas av förbuskade inägor. Det måste dock vara ett allmänt intresse att bevara vår natur med de rika skönhetsvärden som den äger. Hos kommunala och andra myndigheter liksom hos allmänheten har också insikten ökat om värdet av en god natur- och landskapsvård.

I Kopparbergs län men också i andra delar av landet diskuteras lämpliga åtgärder för att motverka en förfulning av landskapsbilden. Vissa åtgärder, bl. a. i form av beredskapsarbeten, har också vidtagits. Rönjings- och andra arbeten, som tillfälligtvis håller landskapet öppet, är emellertid förhållandevis kostnadskrävande, varför denna typ av landskapsvård bäst lämpar sig för vissa punktsatser. Det synes därför nödvändigt att pröva andra åtgärder. Enligt min mening skulle i många fall en extensiv betesdrift både ur effektivitets- och kostnadssynpunkt vara det bästa alternativet. När det ur allmän synpunkt bedömes som angeläget att landskapet hålles öppet borde man med stöd ur det statliga rationaliseringsanslaget kunna stimulera till dylik betesdrift. Denna synpunkt har också starkt understrukits av lantbruksnämnden i mitt hemlän.

De här aktualiserade frågorna blev i stort sett förbigångna i fjolårets riksdagsbeslut om riktlinjerna för jordbrukspolitiken. Men uppenbart bör vara att naturvårdsproblemen i dessa sammanhang inte kan skjutas åt sidan. Av stor betydelse är enligt min mening möjligheterna att i naturvårdande syfte behålla vissa jordar i extensiv drift i form av bete för nötkreatur och får. I USA synes man med framgång använt arealer, som inte kunnat kvarhållas för intensiv drift, för köttproduktion. Det synes angeläget, att sådana möjligheter till extensiv jordbruksdrift prövas även i vårt land för att man därmed skall

kunna tillvarata väsentliga naturvårdsintressen.

Extensiv jordbruksdrift av här avsedd typ skulle självfallet också kunna ske på deltidjordbruk, vars innehavare har sin huvudsakliga sysselsättning i annan verksamhet. Till sådana jordbruk får emellertid enligt fjolårets riksdagsbeslut statligt ekonomiskt stöd inte utgå. Naturvårdsintresset utgör dock ett starkt skäl för att statligt stöd bör kunna medges även för deltidjordbruk.

Enligt min mening synes det angeläget att de åtgärder som här förordats snarast genomföres, varvid måste beaktas behovet av samråd mellan naturvårdsorganen och lantbruksnämnderna.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kommarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa följande fråga:

Är statsrådet villig medverka till att lantbruksnämnderna ges möjlighet att bevilja ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift, när det ur landskapsvårdande synpunkt anses angeläget?

Denna anhållan bordlades.

§ 22

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 71, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om insättning på skogskonto.

§ 23**Meddelande om enkla frågor**

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Norrby* (fp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående rationaliseringsverksamheten inom sjöfartsverkets arbetsområde, och

herr *Ståhl* (fp), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartemen-

tet angående tidpunkten för införande av reguljära färgsändningar i TV.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.26.

§ 24

In fidem

Sune K. Johansson

Justerades protokollsutdrag.

Torsdagen den 22 februari

Kl. 15.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Svar på fråga ang. beskattningen av vissa tävlingsvinster

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Fröken Ljungberg har frågat mig hur en tävlingsvinst beskattas då en viss prestation ligger bakom erhållandet av priset, då det är oviss om någon gävoavsikt föreligger från tävlingsarrangörens sida men ett reklamintresse kan förefinnas och då priset utgöres av en resa utomlands med av tävlingsledningen anvisad person och priset sålunda icke kan karakteriseras som »minnesföremål» eller pengar men uppenbarligen är utbytbart mot pengar.

En vinst av det slag som fröken Ljungberg anger torde enligt gällande praxis räknas som inkomst av tjänst eller tillfällig förvärvsverksamhet enligt kommunalskattelagen och följaktligen inkomstbeskattas.

Vidare anförde:

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag tackar finansministern för det klara besked jag här fått.

Nu är det emellertid så att i de fall som jag åsyftar går teori och praktik inte riktigt ihop. Jag vet att man i Nazityskland under den mer och mer dekadenta perioden preciserade människors värde i tyska mark, alltså i pengar. En man var värd så och så mycket i en viss ålder, en kvinna så och så mycket o. s. v. Detta är en företeelse som vi inte vill veta av; den hör inte hemma i en civiliserad stat.

Det fall som föranlett min fråga — vilken på grund av bestämmelserna har fått en allmän karaktär — är en händelse som jag blev indignerad över när jag läste om den i en tidningsartikel för någon tid sedan. Det var i ett nyhetsreportage där rubriken löd: »Han vann henne — toppvinst i fräckistävling.» Han vann med andra ord nyttjanderätten till en i artikeln namngiven kvinna. Även vinnaren namngavs, och nyttjanderätten gällde under en veckas utlandsresa.

Jag förutsätter att det blir oerhört svårt för finansministern att åsätta den vinsten ett taxerat värde. Min slutsats blir därför att jag är tacksam för finansministerns svar och glad över att svaret i detta enskilda fall är ett otillfredsställande svar. Jag tror att finansministern och jag kan vara överens om att företeelsen som sådan egentligen är omöjlig i en civiliserad stat som Sverige vill vara. Hur vi sedan skall råda bot på den är för mig en annan fråga, och den

Svar på fråga ang. en allmän övergång från direkt till indirekt beskattning

hör kanske hemma på en annan avdelning än finansministerns.

Vidare anförde

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**:

Herr talman! I själva sakfrågan har väl frågeställaren och jag reagerat ungefär likadant. Jag hoppas att sådana tävlingar som här exemplifierades skall visa sig omöjliga, bl. a. med hänsyn till att vederbörande vinnare blir skattskyldig.

Sedan vill jag i klarhetens intresse meddela att jag dess bättre är befriad från det delikata beslutet att fixera skattens storlek. Det blir i händelse av tvist mellan den skattskyldige och första och andra instans den högt kvalificerade regeringsrätten som får avgöra detta.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. en allmän övergång från direkt till indirekt beskattning

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frågat mig, om inte det betydande och växande skattefusket bör föranleda att en allmän övergång från direkt till indirekt beskattning påskyndas.

Den indirekta beskattningen är ingen garanti mot skattefusk, även om man kan anta att den innebär vissa fördelar i detta avseende.

Takten i en eventuell övergång från direkt till indirekt skatt kan inte tidsmässigt bestämmas. En faktor som här spelar sin roll är effekten av en sådan omläggning på inkomstfördelning och prisbildning. Konsekvenserna härav får bedömas från fall till fall.

Herr **SJÖHOLM** (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret, som jag finner i någon mån undangående, vilket överraskar mig litet eftersom det kommer från en så rättfram person som finansministern.

Finansministern säger att man kan anta att det skulle vara bättre ur skattefusksynpunkt med indirekt skatt. Jag anser att man i stället skulle kunna säga att det med all bestämdhet måste vara så. Jag vill inte tro att finansministern inte delar den allvarliga syn på detta problem som jag har — jag vet förresten att finansministern gör det.

Det undandragna skattebeloppet har uppskattats till sex miljarder. Det är finansdepartementet självt eller möjligen riksskattenämnden som gjort den uppskattningen; siffran har i alla händelser nämnts på fullt vederhäftigt håll, och vi får väl tro på den. Detta är verkligen en allvarlig sak. Vi tar ut skatt efter principen att den skall vara rättvis och likformig. Nu blir skatten inte det, utan de som är lojala och visar samhällssolidaritet får betala för de andra.

Det har varit omöjligt att komma åt dessa förhållanden — vi har försökt göra det i många år. Det skulle också bli ett mycket otrivsamt samhälle, om man hade en rigorös kontroll och alla nästan spionerade på varandra. Det passar inte in i ett folkhem som vårt.

Detta är ett mycket allvarligt problem, herr finansminister. Det tillkommer finansministern som rikets högste skattmästare att se till inte bara att pengar kommer in, utan också att skattebördan blir fördelad så som riksdagen har bestämt. Så är det för närvarande inte, och därför vore det bättre att övergå till ett sådant skattesystem att vi kommer ifrån hela problemet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. inhämtandet av
yttranden över betänkande av
KSA-utredningen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Werner har frågat mig, om anledningen till att handikapprörelsens organisationer inte genom remiss har beretts tillfälle att yttra sig över KSA-utredningens delbetänkande »Stödformer för arbetslösa äldre arbetstagare».

Som frågan är ställd avser den regeringens beredning av ett bestämt ärende. Jag finner därför inte anledning att ge ett direkt svar på frågan.

Helt allmänt vill jag emellertid säga att remisser av praktiska skäl oftast måste begränsas till de myndigheter, organisationer m. fl. som är direkt berörda av ett remitterat förslag. Redan härigenom brukar förslaget och dess konsekvenser få en tillfredsställande belysning. Dessutom vill jag erinra om att det står var och en fritt att till Kungl. Maj:t framföra synpunkter på frågor som är föremål för Kungl. Maj:ts handläggning, t. ex. i anslutning till kommittébetänkanden.

Vidare anförde:

Herr WERNER (h):

Herr talman! Jag beklagar det hindersamma i min fråga men vill därför så mycket hjärtligare tacka inrikesministern för de allmänna reflexioner han gör.

Där framhålles just att organisationer som är direkt berörda av förslaget höres. Jag menar att det är detta man har underlåtit att göra i det här fallet. Utredningen talar ju på flera ställen i sitt betänkande om att det inte bara är åldrandet som nedsätter arbetsförmågan utan också en rad olika handikapp. På sidan 105 i betänkandet nämnes en un-

dersökning från Göteborg av äldre långtidsarbetslösa, vilken visade att en tredjedel av detta klientel var sysselsättningshindrad av sjukdom, anpassningssvårigheter o. d. och att detta var den huvudsakliga anledningen.

De handikappades och de äldres arbetsmarknadsproblem är två cirklar som i mycket täcker varandra. När det gäller människor mellan 60 och 66 år verkar handikapp och åldrande i förening. Personer under 60 år kan få förtidspension, men det innebär ofta också en risk för friställning. Den stora gruppen av förtidspensionärer — över 160 000 — har fått sin pension som kompensation för utebliven arbetsinkomst. Denna grupp löper alltså en alldeles särskild risk att friställas, något som måste te sig ytterligt allvarligt.

Hithörande frågor är inte bara kostnadskrävande utan också svåra och komplicerade att lösa. Därför borde man naturligtvis ha anlitat all expertis och erfarenhet som kan stå till buds. Hur man härvidlag kan finna anledning att gå förbi handikapporganisationerna är ganska ofattligt, så mycket mer som statens handikappråd just skall fungera som ett remissorgan.

Statsrådet säger att »det står var och en fritt» att inkomma med yttrande. Naturligtvis är det bra för organisationerna själva, men i detta fall hade det varit värdefullt för Kungl. Maj:t och riksdagen att få ta del av dessa organisationers yttranden. Det är ändå en hel rad av institutioner som har beretts tillfälle att yttra sig utöver dem som är rena remissinstanser.

Jag vill gärna här erinra om det missnöje som kom till uttryck i handikapporganisationernas centralkommitté vid ordförandekonferensen i Saltsjöbaden i januari 1968, vilken samlade ett femtiotal representanter för dem som runt om i landet leder samarbetet i handikapprörelsen. Man uttalade sin förvåning över att handikapprörelsen trots inrättandet av statens handikappråd inte fått yttra sig över KSA-utredning-

Svar på fråga ang. saldobesked rörande studiehjälp

ens förslag om bättre kontantförmåner för avskedade löntagare.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Låt mig vända på frågan: Har vi i de speciella handikapputredningar som företagits fört in de äldres problem? Jag vågar svara att så inte varit fallet. Äldrandet betraktas såsom en naturlig process, men det hindrar inte att man diskuterar dessa två problem som ett; det har jag inte någonting emot. Att man även i det fallet måste ta vissa hänsyn är alldeles självfallet.

Nu har utvecklingen på vår arbetsmarknad ställt den äldre arbetskraften — framför allt där nedläggningarna har skett — inför alldeles speciella svårigheter. Det har då varit naturligt att man har utrett frågan om hur samhället skall bistå dessa grupper. Vi har inte i detta sammanhang funnit anledning att ägna en speciell uppmärksamhet åt de handikappade.

Om man inom handikapprörelsen känner sig litet bekymrad över att inte ha blivit hörd, beklagar jag det. Men om man hade tagit telefonen, ringt upp mig eller någon i departementet och sagt: »Vi skulle gärna vilja yttra oss», då hade man omedelbart fått göra det. I mitt svar ville jag just klarlägga att om någon önskar se på en utredning och yttra sig över den och vederbörande kan anses ha något intresse av saken, ställer vi oss alltid — om det är möjligt — öppna för denna begäran. I detta fall hade vi gjort det med glädje i stället för att i efterhand få höra kritiska uttalanden om att vi inte gav detta tillfälle. Men, som sagt, hade en liten förfrågan gjorts, så hade vi gett det.

Herr WERNER (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för det positiva inlägget men vidhåller att eftersom så mycket material i detta betänkande rör de handikappade, borde

någon från departementet ha tagit telefonluren och ringt upp de handikappades organisationer. Det gäller dock att så mycket som möjligt berika utredningen och inte bara att tillfredsställa en önskan ute på fältet. Men vi får väl använda telefonen mera i fortsättningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. saldobesked rörande studiehjälp

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Fru Kristensson har frågat chefen för utbildningsdepartementet, om han anser att de saldobesked och de medföljande anvisningar som nu distribueras av centrala studiehjälpsnämnden är utformade på sådant sätt att mottagarna kan sätta sig in i de konstruktioner man måste förstå för att kunna kontrollera att den påförda avgiften är korrekt. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Centrala studiehjälpsnämnden har sänt ut saldobesked och anvisningar till studiemedelstagarna för att lämna dem en så fullständig information, bl. a. om återbetalningsskyldigheten, som studiemedelstagarna kan antas önska och behöva. Enligt vad jag inhämtat har några klagomål mot utformningen av saldobeskederna och anvisningarna inte kommit nämnden till handa. Skulle det visa sig att anvisningarna eller saldobeskederna på någon punkt är ofullständiga eller svårbegripliga kommer nämnden naturligtvis att göra de ändringar och förtydliganden som kan behövas.

Vidare anförde:

Fru **KRISTENSSON** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret.

Svar på interpellation ang. en vitbok rörande baltutlämningen 1945—1946

Jag håller gärna med om att den information som lämnats är fullständig, och jag tror också att den är korrekt. Vad jag närmast vänder mig mot är att det verkar så komplicerat för den enskilde som får ett sådant besked att sätta sig in i det. Enligt bestämmelserna har man ju rätt att anmäla om man anser sig ha blivit påförd en felaktig avgift, och det intressanta i frågan är därför om den enskilde har en rimlig chans att själv kunna bedöma om avgiften har blivit felaktigt påförd.

Statsrådet säger att några klagomål mot utformningen inte kommit centrala studiehjälpsnämnden till del. Det kan bero på att beskedet har utsänts så nyligen att någon reaktion ännu inte hunnit visa sig. Jag ställde faktiskt min fråga enbart med utgångspunkt i mina egna reflexioner när jag såg dessa besked och från kontakt med några av dem som fått saldobeskedet. Jag föreställde mig att det hade varit praktiskt, om anvisningarna hade kompletterats med några praktiska exempel som varit lättförståeliga och bidragit till att underlätta för den enskilde att kontrollera huruvida den påförda avgiften var riktig. Orsaken till att anvisningarna har blivit så invecklade är naturligtvis att de grundläggande reglerna är komplicerade.

Dessa saldobesked har ännu bara skickats ut en gång, och jag förmodar att man skall ta lärdom av de erfarenheter man kommer att få och kanske nästa år utfärda något mer lättöver-skådliga besked.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag vill endast konstatera att nämnden verkligen har lagt ned ett ganska omfattande arbete på att få dessa anvisningar så enkla och tydliga som möjligt; man har haft mycket framstående blankettexpertis inkopplad på frågan.

I och för sig tycker jag emellertid att det låter rimligt att anvisningarna

borde ha kompletterats med ett konkret exempel. Jag skall vidarebefordra uppslaget till nämnden, så får vi se om blanketterna kan ändras till nästa år.

Fru **KRISTENSSON** (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Moberg för hans senaste inlägg.

Det är naturligtvis bra om blankettexpertis kopplas in, men utbildningsdepartementet kanske borde ägna sig åt utbildning i lättförståelig svenska av dem som författar kungörelser, blanketter och anvisningar av olika slag — de hör inte till det mest lättsmälta.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Justerades protokollet för den 14 in-
nevarande februari.

§ 6

Svar på interpellation ang. en vitbok rörande baltutlämningen 1945—1946

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som yttrade:

Herr talman! Herr Rubin har framställt en interpellation om utgivandet av en vitbok rörande baltutlämningen 1945—1946.

Med anledning härav vill jag meddela, att en stor del av de handlingar som berör utlämningen av balterna faller under 1937 års lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar och alltså inte kan utlämnas annat än efter beslut av Kungl. Maj:t förrän efter 50 år efter handlingens datum. Tidigare framställningar om utlämnande av handlingar och om utgivande av en vitbok har avslagits. Jag finner inte skäl föreligga för ändring av regeringens inställning i denna fråga.

Vidare anförde:

Svar på interpellation ang. en vitbok rörande baltutlämningen 1945—1946

Herr RUBIN (mbs):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsministern för svaret på min interpellation. Jag är dock uppriktigt ledsen att höra, att stasministern inte finner skäl att frigiva handlingar och dokument om den tragiska baltutlämningen för att därmed möjliggöra utarbetandet av en vitbok.

Såsom jag framhållit i min interpellation är ju huvudtemat för årets FN-kampanj stöd åt de fundamentala principerna om de mänskliga rättigheterna. Våra sinnen upprörs ofta över grymheter, om vilka vi hör berättas från Vietnam och andra länder där oskyldiga människor utsätts för lidande och terror. Vi hör dagligen talas om medmänniskor som genom krig och politiska oroligheter tvingas leva i misär i flyktingläger eller förgäves söker fristad i länder där lugna förhållanden råder. Många gånger måste man ställa sig frågan: Hur skulle vi svenskar handla om de mänskliga rättigheterna sattes ur spel och vi själva med eller utan tvång skulle få avgöra, om vår nations grundläggande humanitets- och rättsprinciper skall gälla?

I samband med baltutlämningen 1946 ställdes vår regering och riksdag kanske mer än någonsin tillförne inför sådana problem. Trots en våldsam folkopinion utlämnades 146 baltiska flyktingar. Statsministern anser att det inte finns något skäl att frisläppa handlingar och dokument för att få till stånd en vitbok. Många framstående svenskar säger emellertid med biskop J. Cullberg: »Den 25 januari 1946 kommer för eftervärlden att framstå som en av de svarstaste dagarna i Sveriges historia under senaste tid.»

Den hedervärde socialdemokratiska juridikprofessorn W. Lundstedt yttrade under en debatt här i riksdagen bl. a.: »— — — för mig personligen mer upprörande än något annat ärende som har debatterats under den tid av 17 år jag tillhört riksdagen.» Författaren Vil-

helm Moberg har skrivit: »För dessa människor måste asylrätten gälla om den någonsin i något land mer skall gälla.»

Vår press reagerade oerhört starkt vid den tidpunkt när detta var aktuellt men också långt senare. Så sent som för några år sedan skrev Aftonbladet på följande sätt med anledning av 20-årsminnet av baltutlämningen: »Det är otroligt att det hänt i Sverige.» Dagens Nyheter skrev vid samma tillfälle: »— — — en av de mest beklämmande och mest ovärdiga regeringshandlingarna i senare svensk historia.»

Hans excellens herr statsministern finner dock inget skäl att ändra regeringens ståndpunkt i denna fråga genom att ta bort hemligstämpeln på handlingar och dokument.

Biskop Sven Danell skriver följande i den baltiska vitbok som i dagarna givits ut: Såvitt jag kan se, är det viktigt att en vitbok kommer till stånd och att det sker »medan personer ännu finns kvar som ha kännedom om vad som skedde och överblick över förloppet, när Sverige i januari 1946 utlämnade till Stalins regering omkring ett och ett halvt hundratal människor, därav ungefär tredjedelen minderåriga.» Det är ett viktigt led i den självrannsakan som inte bara de stora utan också de mindre nationerna är skyldiga sig själva för att göra upp med sitt förflutna och förhindra att gärningar av detta slag upprepas.

Vår regering har givit ut åtskilliga vitböcker. Jag behöver bara erinra om vitböckerna kring den tyska permittenttrafiken och om hur hemligstämplade handlingar rörande det finska vinterkriget frigavs för några år sedan, handlingar som låg till grund för Kristter Wahlbäcks dokumentärskrift i denna fråga. Engelsmännen kunde redan för tio år sedan lägga fram dokument om bombningen av Port Said 1956 och alla de händelser som utspelades vid det tillfället. Men här hemma vill rege-

Svar på interpellation ang. en vitbok rörande baltutlämningen 1945—1946

ringen inte frisläppa handlingar och dokument som kan bringa klarhet i ett så omdiskuterat och av en allmän folkopinion fördömt tillvägagångssätt som baltutlämningen.

Om också endast några episoder som skildrats i den baltiska vitboken jag talar om är sanna, herr statsminister, måste det vara inte bara en plikt utan framför allt en åtgärd av anständighet att ni medverkar till att en svensk vitbok också kommer till stånd.

I Amerika pågår sedan länge en kampanj, som tar sig uttryck i att miljonfals brev sprides. På kuvertet till breven finns en stor bild som visar hur svenska poliser släpar en baltisk flykting över landgången till slavfartyget *Belooastrov* i Trelleborgs hamn. I ramen på kuvertet står bl. a.: Denna skamliga handling lär aldrig glömmas av baltiska folken och deras vänner.

Personligen räknar jag mig som en balternas vän, och jag glömmmer aldrig de fruktansvärda ögonblick som jag själv upplevde i Trelleborg, när jag såg oskyldiga människor släpas över landgången till ett fartyg. Det var personer som hade svält rakblad eller sargat sig svårt. Allra tydligast minns jag den pojke på 16—17 år — *Silamekelis* vill jag minnas att han hette — som var så svårt sårad och förblödd att de svenska poliserna som skulle verkställa embarkeringen inte förmådde detta. I stället fick sex ryssar släpa den halvt förblödde pojken över landgången. Herr statsminister! Man trodde sig förflyttad till ett koncentrationsläger — vilket väl också på sätt och vis var riktigt. Dessa människor hade ätit glasskärvor och rakblad för att slippa bli utlämnade.

Vem minns inte t. ex. balten *Edvin Alksnis*, han som på Halmstads lasarett körde en blyertspenna i högra ögat för att skada hjärnan och därigenom beröva sig livet. Han hade stridit mot både tyskar och ryssar och hade inte längre något hemland. Han ville inte bli utlämnad, därför körde han en bly-

ertspenna genom ögat. Han var så svårt lemlästad att han inte kunde utlämnas. Senare flydde han från Sverige till England, där han nu lever halvt förlamad och blind, efter att alltså ha flytt från Sverige i fruktan för att han senare skulle bli utlämnad.

Herr statsminister! Ni måste förstå att många svenskar i dagens läge har samvetskval för sitt handlande under denna tragiska tid. Jag vill passa på att fråga, om statsministern anser att de militärer, sjuksköterskor, läkare och andra som den gången medverkade allttjämt är bundna av givna tysthetslöften. Om inte regeringen nu vill tala, så känner jag åtskilliga av dessa människor som har skrivit till mig i denna fråga och vill lägga papperen på bordet. Vi får inte glömma att Sverige enligt många mening den gången bröt mot 2:a kapitlet 11 artikeln i 5:e Haagkonventionen.

När baltfrågan diskuterades den 23 november 1945 i riksdagen sade bl. a. *Rickard Sandler*: »Jag finner det mycket naturligt, att man inom den svenska opinionen har känt sig oroad av att dessa möjligheter till en svensk prövning oåterkalleligen blir stängda genom den åtgärd, som enligt regeringens svar nu förestår. Jag vill erinra om att enskilda flyktingars uppgifter i dessa hänseenden under krigstiden, även om de icke kunnat kontrolleras, i många fall lett till att asylrätt här har beviljats eller till att, då utvisning eller förpassning beslutats av regeringen, ändock verkställigheten av ett sådant fattat beslut har fått anstå eller försetts med vad man kallar hemlandsklausul. I betraktande av dessa omständigheter finner jag det mycket naturligt att vad som nu förestår har framkallat en ganska utbredd och allvarlig oro.»

Han fortsätter: »Att detta ärende har föredragits i utrikesnämnden och att en kollektiv medansvarighet här kan sägas föreligga, gör icke denna sak annorlunda eller bättre än den i sig själv är. Och även om vad jag säger får betraktas som

Svar på interpellation ang. en vitbok rörande baltutlämningen 1945—1946

en kritik mot mig själv för bristande aktsamhet vid ett ärendes handläggning i utrikesnämnden, kan jag icke underlåta att göra den reflexionen, att vi kanske få anledning att ångra, vad som här sker, och att vi själva kunna komma att känna det såsom ett minus i den aktning, vi gärna vilja hysa för vårt eget handlingssätt.» Jag läser de raderna en gång till: »— — — att vi själva kunna komma att känna det såsom ett minus i den aktning, vi gärna vilja hysa för vårt eget handlingssätt.»

Utrikesminister Undén sade att han var säker på — eller trodde sig vara medveten om — att de baltiska flyktningarna skulle behandlas likt alla andra krigsfångar och att man alltså inte skulle komma att betrakta dem som några landsförrädare.

Han betonade också att han var väl medveten om att många baltiska flyktingar hade varit utsatta för tvång eller påtryckning. Många hade, som jag sade förut, slagits mot både tyskar och ryssar, och en stor del var civila flyktingar som kommit med i den allmänna flyktingströmmen.

Många anmärkningsvärda händelser finns återgivna i den baltiska vitboken. Bl. a. kan man läsa att inte ens flyktingnämndens ordförande var underrättad eller hade vetskap om när utlämningen skulle ske. Han var ju ändå ordförande i den nämnd som kan sägas vaka över känsliga asylfrågor.

Herr Axel Ivar Anderson sade i riksdagen när baltutlämningen diskuterades: »Folkrettsligt kan inte den satsen drivas, att Sverige skulle vara skyldigt att utlämna dessa människor, och ännu mindre kan det sägas stå i överensstämmelse med den tolkning av principerna för vår asylrätt, som vi hittills med stolthet ha velat hävda.» Han sade också att vi aldrig får ge efter på vår rätt som suverän stat att själva tolka asylrättsprincipen som vi finner att den bör tolkas i överensstämmelse med svenska rättsgrunder och humanitära bud.

Vår regering hade alltså den uppfattningen, efter det citat som jag förut har läst, att balterna inte skulle behandlas annat än som vanliga krigsfångar. Jag har här, herr statsminister, framför mig dokument som visar vilka oerhörda lidanden de flesta av dessa människor fick genomgå. Inspärrade i fångläger i Sibirien och på andra avlägsna platser i Ryssland gick de en långsam död till mötes. Ännu saknas det uppgifter om cirka 80 av de 130 utämnade letterna. Endast fånglägren och gravarna på Sibiriens tundror kan berätta om deras öden.

När man ser bilderna från den tiden av hur svensk polis med batonger tvingade arma flyktingar, som hade ätit rakblad etc., i väg från ett land som de hade sökt skydd i, måste man säga att de flydde förgäves till vårt fredliga Sverige.

Än en gång vill jag, herr statsminister, vädja om att Ni måtte medverka till att en svensk vitbok utges. Regeringen måste givetvis ha haft starka skäl för sitt handlande, och det är lätt att vara efterklok och kritisera. Även om inte allt kan ursäktas, måste vi dock trovärdigt och ärligt försöka förklara varför Sveriges regering ansåg sig tvungen att handla som den gjorde.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Det råder väl inga delade meningar om att den händelse, som ligger till grund för denna interpellation, är djupt tragisk, liksom många av de händelser som utspelades under kriget och omedelbart efter detsamma. Hade frågan gällt en tolkning av asylrätten, hade saken varit mycket enkel. Det torde finnas få länder i världen som har kunnat bedriva en så generös flyktingpolitik och som i tillämpandet av asylrätten tagit så betydande utrikespolitiska risker som Sverige. Hade det varit så enkelt att det bara gällt att tolka vår rätt att bestämma över vår egen asylrätt och vår egen

Svar på interpellation ang. en vitbok rörande baltutlämningen 1945—1946

flyktingpolitik, hade väl inte denna fråga över huvud taget kommit att få någon större aktualitet — men det var inte alls detta det gällde.

När kriget slutade överenskom segrarmakterna — Förenta staterna, England, Frankrike och Sovjetunionen — att de stridande styrkorna skulle kapitulera på den plats där de befann sig när vapenstilleståndet var klart den 5 maj. Denna överenskommelse hade den svenska regeringen självfallet ingen anledning att motsätta sig; den gav en klar definition av hur man skulle förfara med före detta stridande styrkor inom den tyska armén.

Då anlände ett icke obetydligt antal flyktingar — de var flera tusen — till Sverige. Det var aldrig tal om att vi inte skulle följa denna segermakternas överenskommelse för flertalet, men det blev en diskussion om ett visst antal balter av dem som kommit hit, obestriddigen i tyska uniformer och tillhörande den tyska armén. Denna diskussion rörde ungefär 150 av de tusentals.

Frågan togs upp i regeringen vid ett sammanträde den 15 juni 1945. Det kanske kan ha sitt intresse att erinra om vilka som var närvarande och intog den position som sedan har blivit så hårt kritiserad; det var Per Albin Hansson, Pehrsson-Bramstorp, Wigforss, Möller, Sköld, Quensel, Bergquist, Gjörës, Ewerlöf, Rubbestad, Ohlin, Erlander, Danielson och André.

Regeringen bestämde sig vid detta sammanträde för att följa den överenskommelse som träffats med de fyra segrande staterna om att all personal som tillhört stridande tyska trupper skulle utlämnas till den plats där vederbörande enligt avtalet skulle ha befunnit sig på vapenstilleståndsdagen den 5 maj. Det beslutet kan naturligtvis kritiseras, men det är väl inte så lätt för oss att efteråt säga att det var felaktigt. Det är emellertid detta beslut som är helt avgörande för den kommande diskussionen.

Beslutet av den 15 juni, fattat av de nämnda personerna, skulle sedan effektueras. Då satt det en rent socialdemokratisk regering. I denna uppstod naturligtvis en mycket intensiv diskussion huruvida den var bunden av det beslut som samlingsregeringen fattat den 15 juni. Jag erinrar mig mycket väl hur intensiv diskussionen var. Samtidigt pågick en våldsamt diskussion i pressen, som herr Rubin har erinrat om. Den socialdemokratiska regeringens majoritet kom till den uppfattningen att det skulle varit ödesdigert om regeringen i början av efterkrigsperioden hade brutit något som måste betraktas som en överenskommelse, ty detta skulle ha minskat tilliten och tilltron till den svenska regeringens vilja att följa ingångna avtal.

Jag fördömer inte moraliskt dem som har en annan mening härom, men man skall ha klart för sig att denna intressekonflikt för oss, som då deltog i beslutet, tedde sig som djupt tragisk. Hur man än handlade skulle vissa delar av ens inre ha svårt att smälta beslutet. Det är fel att bryta avtal, det är fel att minska respekten för Sverige och för Sveriges vilja att hålla avtal, men det är naturligtvis också otrevligt att göra någonting som kan uppfattas som ett brytande av vår rätt att tolka asylrätten efter våra egna bestämmelser.

Majoriteten inom regeringen kom till det resultatet att vi skulle följa samlingsregeringens beslut, fattat efter utrikesnämndens hörande. Det är väl ett ömkligt försvar att säga att vi inte visste vad vi gjorde. Det är möjligt att så var förhållandet, men man kan väl inte förklara för utlandet, att de ansvariga myndigheterna i Sverige vid fattandet av beslutet den 15 juni inte visste vad de gjorde. Vilken blir då respekten för de svenska myndigheternas beslut i framtiden? Däremot kunde man naturligtvis ha sagt att »nya ting har kommit fram, vi har ändrat

Svar på interpellation ang. en vitbok rörande baltutlämningen 1945—1946

uppfattning» — det hade man till nöds kunnat förstå. Men att säga att man inte hade brytt sig om att sätta sig in i ärendet, innan man fattade ett beslut som man förstod skulle få allvarliga konsekvenser för enskilda, kan jag inte acceptera.

Herr Rubin talade om att det skulle föreligga svårigheter att få reda på vad som faktiskt hade hänt och att det skulle vara motivet till att en vitbok i ärendet borde ges ut. Det händelseförlopp, som jag här har skildrat och som innehåller praktiskt taget allt som man behöver veta, är gång på gång offentliggjort av olika representanter för den svenska regeringen. Utförliga debatter fördes 1945 och 1946 i Sveriges riksdag. Vad som till äventyrs kan finnas därutöver skulle alltså vara resonemang med främmande makter. Allt som berör de svenska myndigheternas ställningstagande är publicerat, allt som berör de frågor som har relevans, när man skall ta ställning i denna affär som inträffade för över 20 år sedan, finns tillgängligt i riksdagens tryck.

Detta kan icke vara något motiv för att vi skulle utsätta oss för de eventuella risker för vårt förhållande till främmande makt som ett brytande av sekretessen kan medföra. Det finns ändå en mening bakom sekretessbestämmelserna, nämligen att man inte i onödan skall ta upp kontroversiella ting som kan leda till störande av förhållandena. Eftersom i detta fall allt det som herr Rubin efterfrågade finns redovisat har vi inte funnit några skäl att ta dessa risker.

Herr WERNER (h):

Herr talman! Eftersom jag motionerat i detta ärende ville jag gärna säga ett par ord också i detta sammanhang. Jag har med tillfredsställelse åhört statsministerns seriösa anförande, och vi beklagar väl alla djupt att det som skedde 1946 skulle behöva inträffa. Vi vet ju också att det kastat en djup slag-

skugga över både vårt folk och vår regering. Man frågar sig dock, om det inte i ett sådant läge är på sin plats att allt göres som står i vår makt för att kasta ljus över händelserna 1946. En sådan åtgärd bör kunna leda till två resultat: antingen en rad förmildrande och förklarande omständigheter eller ett hederligt beklagande parat med största villighet till gottgörelse i den mån sådan är möjlig.

Utän att fälla några förhastade värdeomdömen över tidigare regeringsingripanden kan vi dock på goda grunder säga oss att regeringen, om den i dag hade ställts inför samma situation, troligen skulle ha handlat annorlunda. Vi vet ju också att asylrätten i dag tillämpas med oändligt mycket större generositet än på 40-talet vid det tillfälle som vi nu diskuterar. De deserterande amerikanska soldater som i dag tar sin tillflykt till vårt land mottages ju som kungar i jämförelse med vad som skedde med deras baltiska föregångare.

Har de herrar fel som menar, att baltutlämnandet 1946 är det mörkaste bladet i vår historia i modern tid, bör det ligga i regeringens intresse att belysa bilden av vad som då skedde. Det gör man inte genom att tiga på någon punkt, ty då växer i stället misstänksamheten. Om det vidare är så klart som statsministern ville göra gällande, att vår regering följt ett avtal med de makter som hade styrkor på kontinenten och att man vet praktiskt taget allt som man behöver veta för att tillfredsställa sin nyfikenhet i detta avseende, varför i all världen häver man då inte sekretessen? Det måste ju endast återstå struntsaker. Om regeringen ville häva sekretessen skulle detta verka oerhört frigörande för vårt folk och för alla dem som nu misstänker mycket, som det kanske inte finns fog för.

Det återstår alltså inga motiv för att behålla sekretessen. Jag tycker nog att statsministerns officiella svar till herr

Svar på interpellation ang. en vitbok rörande baltutlämningen 1945—1946

Rubin var något svårtolkat. Det verkade som om regeringen inte skulle kunna avlysa sekretessen med tanke på den föreskrivna 50-årsperioden innan frisläppande kan ske. Det är emellertid så att regeringen har möjlighet att ge dispens från sekretessbeläggningen. Den har ju upphävts flera gånger tidigare. Frågan behandlas i Malmgrens grundlagskommentar på s. B 190. Man kan alltså göra detta om man så finner för gott. Forskare har fått ta del av hemligstämplade akter ur UD:s arkiv. När t. ex. forskare på 1950-talet fick ta del av handlingar, som berörde första världskrigets historia, hade de fått dispens från sekretesslagen.

Secretessbeläggningen av de nu aktuella handlingarna kan knappast längre fylla något politiskt behov. Regeringen har ju under mellanliggande år förskaffat sig ett nog så kordialt förhållande till vår väldiga och våldsamma granne i öster, och de baltiska staterna har tyvärr ingen talan längre. Vad är det egentligen som gör att man inte ger dispens i det här ärendet?

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag vill besvära en gång till uteslutande för att rätta till ett missförstånd, som jag själv kanske bär skulden till.

Vi slöt inget avtal med segermakerna. Det avtal som jag hänvisade till var ett avtal ingånget av de fyra segermakerna. Den rättsliga grunden för den socialdemokratiska regeringens beslut var vårt eget lands regerings beslut den 15 juni, då det resonemang som fördes av de fyra lämnades utan erinran. Såvitt jag vet, har Sverige alltså icke ingått något avtal. Om mitt sätt att formulera saken gav det intrycket, så vill jag rätta till det.

Herr RUBIN (mbs):

Herr talman! Statsministern påpekar så riktigt för en stund sedan att få
3* — *Andra kammarens protokoll 1968. Nr 8*

länder har tillämpat asylrätten så generöst som vi har gjort här i Sverige. Men det är ju därför man måste ställa frågan: Varför släppte vi på den tiden på våra givna regler?

Som statsministern nyss framhöll fanns det inget avtal mellan Sverige och segermakerna. Det var således segermakerna som hade föreskrivit att personal tillhörande olika krigsmakter skulle sändas hem igen till respektive hemländer. Emellertid måste man väl fråga sig: Vad är hemland för en människa, om den nation hon tillhör blivit utplånad? Vad är hemland för en person som har stridit mot bägge i kriget deltagande parter — både tyskar och ryssar?

Statsministern talade om det ursprungliga beslutet, som den svenska regeringen fattade i juni 1945. Då talades det bara om tysk militär, men ryssarna krävde utlämning även av personer »tillhörande dessa kategorier som varit under tysk kontroll». Vad menas med personer som varit under tysk kontroll? Jo, givetvis även sådana personer som mot sin vilja blivit tvingade att delta i ett krig som de inte velat vara med om. Vi vet dessutom att många av dem som lämnades ut var minderåriga pojkar som, om de varit svenskar, hade omhändertagits av barnavårdsmyndigheterna. Vi utlämnade 16-åriga pojkar, som egentligen inte alls skulle falla under några utlämningslagar.

Statsministern var också inne på frågan om asylrätt i samband med att olika makter kommer överens om hur det skall förfaras efter ett krig. Jag vill erinra om hur det gick till efter kriget 1914—1918. Då bestämde segermakerna att kejsar Wilhelm skulle utlämnas och ställas till ansvar inför en särskilt konstituerad domstol, sammansatt av representanter för de fem segrande stormakterna, för brott mot den internationella moralen och traktaternas helgd. Förrre utrikesminister Undén har i en uppsats behandlat dessa händelser och

Svar på interpellation ang. en vitbok rörande baltutlämningen 1945—1946

skrivit att den holländska regeringen avslög segermakternas anhållan, enär regeringen icke vore signatär av fredsfördraget och icke kunde erkänna någon internationell förpliktelse att ansluta sig till den politiska akt på vilken makterna grundade sin framställning. Hollands lagar och nationella traditioner medgäve icke regeringen att vägra exkejsaren en förmån som sedan gammalt kommit politiska flyktingar till del, vilka i Holland sökt en fristad. Jag betraktar detta i skenet av vad som hände i Sverige. Här var det människor vilka hört talas om Sverige som ett frihetsland och som ett fredligt land och vilka sökte asylrätt här. Men vi utlämnade dem! Vi var absolut inte tvungna att göra det. Det finns ingen folkrättslig förpliktelse att utlämna människor och det finns — det betonar jag — absolut ingen rättslig skyldighet att göra en sådan sak.

Nu sade statsministern, att eftersom samlingsregeringen en gång hade fattat ett sådant beslut, var den efterföljande socialdemokratiska regeringen tvungen att verkställa beslutet. Så fattar jag det. Men, herr statsminister, om man upptäcker att en sak är fel, så behöver man väl inte fortsätta på den felaktiga vägen. Hade det funnits god vilja, hade detta olycksaliga beslut kanske inte fattats. Som jag sagt förut förmodar jag att man kanske var tvungen att göra det; annars skulle man absolut inte ha handlat på detta sätt.

Statsministern talar många gånger om att allting redan är offentligt. Det står i riksdagens protokoll, säger statsministern. När jag läser i riksdagens protokoll från den tiden, finner jag att talare efter talare i klandrande ton frågar: Varför har vi inte i riksdagen fått veta denna affärs verkliga art och varför har den inte i hela sin omfattning delgivits i första hand riksdagen och i andra hand även offentligheten? Det var nog så på den tiden, herr statsminister, att det var mycket sekretess och

smussel när dessa frågor skulle avgöras. I ett av de dokument som jag har letat fram står det att det vid den tiden i ryska fångelser skulle finnas svenska medborgare vilka man — som det står i papperen — använde för att pressa Sverige med. Vågar jag fråga herr statsministern om det finns någon grund för talet om att det fanns svenskar i ryska fångelser på den tiden och att de användes i baltaffären att pressa Sverige med? Vågar jag också fråga om en av de fångarna var Raoul Wallenberg?

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag har lämnat en redogörelse för de motiv som låg bakom regeringens handlande både den 15 juni, då det var en samlingsregering som fattade beslutet, och senare på hösten när den socialdemokratiska regeringen fick fatta, jag försäkrar, det tunga beslutet att verkställa samlingsregeringens beslut. Jag hade till en början en del att göra med dessa ting, eftersom jag då var ett slags polisminister — vid det definitiva utlämningsbeslutet var jag ecklesiastikminister. Men såvitt den dåvarande ecklesiastikministern och den förutvarande polisministern kan erinra sig, förekom ingen form av sådan utpressning som skulle ha påverkat regeringens ställningstagande. Vårt obehagliga ställningstagande gällde å ena sidan respekten för ett redan fattat beslut och å andra sidan ett risktagande för de enskilda människor det var fråga om. Det var, såvitt jag kände till, icke betingat av något som helst hot mot enskilda svenska medborgare.

Fröken **LJUNGBERG** (h):

Herr talman! Eftersom statsministern har varit angelägen att ge oss alla förklaringar som i nuläget är möjliga att få, vill jag efter att lyssnat till debatten ställa en kompletterande fråga. Statsministern talar om att samlingsre-

geringen biträdde det här avtalet och att den kommande socialdemokratiska regeringen kände sig bunden av detta. Så långt är jag med. Men här kommer min fråga in i bilden. Det viktiga i sammanhanget förefaller mig vara, när och i vilken regering man tog ställning till vilka balter som skulle betraktas som desertörer och vilka som var flyktingar med asylrätt.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Det är naturligtvis en mycket väsentlig fråga. Det är nämligen uppenbart att varje balt som kunde styrka att han på grund av politiska skäl var flykting skulle stanna, oberoende av vilka hot som uttalades — hot som jag inte känner till.

Jag kan inte i detalj redogöra för hur det gick till, men det skedde en undersökning, där man individuellt prövade varje särskilt fall. Mitt minne är emellertid inte absolut pålitligt härvidlag — jag skötte då som sagt ekklesiastikdepartementet och jag kan inte erinra mig precis hur det gick till. Uppenbart är att det är en viktig del av frågan som fröken Ljungberg tog upp här, och det är också uppenbart att det var den socialdemokratiska regeringen som gjorde gallringen.

Herr **RUBIN** (mbs):

Herr talman! Eftersom herr statsministern inte kan svara på fröken Ljungbergs fråga tillåter jag mig att göra det. Det förhöll sig så, att det inte skedde någon grundligare undersökning av vilka som var militärer, flyktingar etc. Läser man i gamla riksdagsprotokoll finner man att dåvarande utrikesministern säger att det var omöjligt att göra en gallring med den stora flyktingström som kommit till Sverige. Jag kan inte hitta citatet här med en gång, men han säger ungefär så här: Vi hade bara att följa givna avtal. Hur skulle det se ut om vi skulle kontrollera varje enskilt fall?

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på interpellation ang. tillfällig ändring av vissa skördeuppskattningsområden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som yttrade:

Herr talman! Herr Hedin har frågat, om jag är beredd medverka till sådan tillfällig ändring av vissa skördeuppskattningsområden att lantbrukare som icke kunnat bärga sin skörd kan erhålla ersättning även om deras skördeuppskattningsområde icke blir ersättningsberättigat enligt nuvarande beräkningsgrunder.

Skördestatistiska nämnden föreslog i skrivelse den 12 januari 1968 att, med hänsyn till den stora andelen obärgad areal av värsäd, särskilda beräkningsregler skulle tillämpas vid ersättningsberäkningarna för år 1967 inom ett sammanhängande katastrofområde, som omfattar delar av Jönköpings, Skaraborgs, Älvsborgs, Göteborgs och Bohus samt Värmlands län. Förslaget innebär bl. a. en tillfällig ändring av indelningen i ersättningsområden. Kungl. Maj:t har därefter den 2 februari 1968 bemyndigat statistiska centralbyrån att i samråd med berörda myndigheter genomföra en tillfällig områdesändring i huvudsaklig överensstämmelse med nämndens förslag i ämnet.

Vidare anförde:

Herr **HEDIN** (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Sedan jag ställde frågan har jag observerat notiser i pressen om att man skulle göra särskilda beräkningar för att kunna kompensera dem som inom vissa områden inte hade kunnat bärga sin skörd. I svaret har jag fått detta bekräftat, även om det inte i detalj redovisas hur man skall göra dessa beräkningar.

Svar på interpellation ang. tillfällig ändring av vissa skördeuppskattningsområden

Jag hade själv föreslagit att man skulle bilda särskilda områden av t. ex. de skogsbygder som hårt drabbats inom en trakt, medan slättbygdena klarat sig mycket bra. Det är i princip samma modell som tillämpades för ungefär ett år sedan i Kristianstads och Malmöhus län, där man under juni hade regn som hårt drabbade vissa slättbygder, men som skonade områden som låg litet högre. Då gjorde man där en tillfällig indelning, så att man tog dessa drabbade områden för sig, och den indelningen har ju sedan blivit permanent.

Nu har jag tagit kontakt med skördestatistiska nämnden och fått litet närmare besked om hur man i detta fall har tänkt göra. Nämndens förslag innebär efter vad jag kan förstå att man delar in gårdarna i olika grupper, beroende på hur stor procent av deras areal som upptar icke bärgad gröda. Det blir om möjligt en ännu mer individuell bedömning än vad jag hade föreslagit. Jag är alltså i princip mycket tacksam för det svar som jag fått.

Emellertid återstår för mig ändå en väsentlig fråga. Det sägs i svaret att det enligt skördestatistiska nämndens förslag skall gälla ett sammanhängande katastrofområde. Därvid nämns vissa län men inte Södermanlands län. Men enligt ett brev som skickades den 4 januari från lantbruksnämnden i Södermanlands län till statens jordbruksnämnd har i Södermanland inte mindre än 2 000 hektar av vårsåden blivit obärgad. Det är framför allt inom skogsbygdena i de norra och mellersta delarna av länet där man mycket sent kom i gång med vårsådden, varför såden mognade sent. I de norra delarna av länet kom sedan mycket snö som tryckte ner grödorna. Det är en ganska väsentlig areal som det rör sig om för hela länet. Framför allt är enskilda jordbrukare i länet mycket hårt drabbade i dessa skogsbygder. Det gäller framför allt småbruk. På vissa gårdar har man på detta sätt fått hela sin vårsäd förstörd.

Lantbruksnämnden begärde hos jordbruksnämnden att man skulle få öka de möjligheter till skördeskadebidrag, men självfallet är det betydligt bättre om man kan få ersättning enligt de grunder som jordbruksministern här har redovisat och som man tänkt sig för de andra länen.

Jag tycker att det finns starka skäl för att Södermanland skall behandlas på samma sätt som de andra länen. Jag har inhämtat uppgifter från Skaraborgs län. Där gäller skadorna 8 000 hektar vårsäd eller 2,8 procent av den totalt brukade jorden. I Södermanland var det som jag sade 2 000 hektar, vilket innebär 1,4 procent, alltså ungefär halva arealen procentuellt sett.

Jag vill nu fråga jordbruksministern, om det är meningen att man också i Södermanland skall få ersättning inom dessa områden efter samma grunder som redovisas här i svaret.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Beslutet är formulerat som jag angav, nämligen att statistiska centralbyrån fick bemyndigande att i samråd med berörda myndigheter genomföra en tillfällig områdesförändring i huvudsaklig överensstämmelse med skördestatistiska nämndens förslag i ämnet.

Dessa frågor handläggs bäst om Kungl. Maj:t inte ger alltför detaljerade föreskrifter om inom vilka områden systemet skall tillämpas. Det bör ankomma på den sakkunskap som är representerad inom denna nämnd att göra en riktig bedömning. Nämnden har nu lagt fram ett förslag där man redovisat förhållandena. Man har sedan fått klarsignal från Kungl. Maj:t att arbeta vidare med detta förslag, vilket innebär att man kan påräkna att inkommande ansökningar kommer att behandlas på normalt sätt, även om man nu gör en avvikelse från den områdesindelning som normalt gäller. Det

Interpellation ang. utfärdande av besiktningssinstrument för motorfordon i två exemplar

är dock omöjligt för mig att i detalj peka ut vilka kommuner eller vilka gårdar som skulle komma i fråga.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern också för detta svar och tolkar det så, att det inte föreligger något hinder för att vederbörande myndigheter också tar med Södermanland. Det är egendomligt att Södermanland råkat bli så här hårt drabbat. Jag nämnde också Västmanland, men där är skadorna ganska obetydliga. Jag känner inte heller till att det förekommit liknande fall i angränsande län, som Uppland och Östergötland, utan det gäller speciellt Södermanland utöver det område som redovisas i svaret. Jag hoppas alltså att man från myndigheternas sida kommer att behandla Södermanland på samma sätt som de andra län som ligger inom det stora sammanhängande området. Jag tolkar jordbruksministrernas »i huvudsaklig överensstämmelse» så, att även Södermanland skall kunna inkluderas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Föredrogs den av herr *Eliasson* i Sundborn (cp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående statligt ekonomiskt stöd till extensiv betesdrift.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9**Interpellation ang. utfärdande av besiktningssinstrument för motorfordon i två exemplar**

Ordet lämnades på begäran till

Fru KRISTENSSON (h), som ytt-
rade:

Herr talman! Det är ett känt faktum att många människor i vårt land köper sina bilar på avbetalning och därvid endast betalar en mindre del av slutsumman i handpenning, i regel 40 procent. I flera fall har det emellertid förekommit att personer efter att ha erlagt handpenningen förfalskat köpekvittot och sålt fordonet med god förtjänst. Sådana svindeltransaktioner är i regel mycket svårutredda och därmed betungande för myndigheterna. Dessutom blir de som drabbas av bedrägerierna ekonomiskt lidande.

För att motverka dessa brott borde besiktningssinstrumentet kunna utnyttjas som verifikation på att slutlikvid blivit erlagd. För närvarande har bilägarna besiktningssinstrument endast i ett exemplar för varje bil. Instrumentet skall enligt gällande föreskrifter medföras i fordonet då det utnyttjas. Med andra ord måste besiktningssinstrumentet medfölja ett fordon även vid avbetalningsköp.

I Kalifornien, USA, har man ett system för bilarnas besiktningssinstrument, som i hög grad försvårar sådana svindeltransaktioner som ovan nämnts och som så ofta förekommer i Sverige. Besiktningssinstrument till bil förekommer där i två exemplar, ett skärt och ett vitt. På båda exemplaren finns samtliga fordonets data. Det är stadgat att det vita exemplaret alltid skall förvaras i bilen och vara fäst på lämplig plats, lätt åtkomligt vid polisinspektion. Det skära exemplaret får på inga villkor förvaras i bilen utan skall betraktas som en värdehandling. Som sådan skall det på betryggande sätt förvaltas av fordonets *laglige* ägare. När den *registrerade* ägaren till fullo har betalt fordonet och således även blir laglig ägare, övergår det skära besiktningssinstrumentet till henne eller honom. När någon således köper en bil får vederbörande möjlighet att förvissa sig om att säljaren verkligen är den laglige ägaren.

Interpellation ang. planeringen för skolväsendets lokalbehov

Starka skäl talar för en ändring till ett liknande system i Sverige. De kostnader som detta kommer att medföra torde vara negligierbara. De enskilda och samhällliga vinsterna blir emellertid betydande.

Med stöd av vad jag här anfört får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att gällande regler för besiktningsinstrument ändras så, att sådana instrument för motorfordon framdeles utfärdas i två olikfärgade exemplar, varav det ena skall förvaras i eller på motorfordonet och det andra hos den laglige ägaren av fordonet?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. planeringen för skolväsendets lokalbehov

Ordet lämnades på begäran till

Herr TURESSON (h), som yttrade:

Herr talman! På alla nivåer inom det svenska skol- och utbildningsväsendet är behovet av nya lokaler mycket stort. Anvisade investeringsramar är otillräckliga, och påfrestningarna på såväl statens som kommunernas ekonomi är kännbara. Det är i detta läge angeläget att man i all planering för skolväsendets lokalbehov beaktar möjligheterna att i största möjliga utsträckning utnyttja befintliga, användbara skolbyggnader och inredningar och infogar dem i de skolanläggningar som byggs ut eller kompletteras med nya byggnader.

Det är emellertid uppenbart att så inte alltid sker i den lokala skolbyggnadsplaneringen. I ett par större mellansvenska städer utgår man sålunda från att värdefulla och fullt funktionsdugliga byggnader, som hittills använts för tekniska gymnasier, skall kasseras

och ersättas med nya byggnader för den gymnasiala skolenheten.

Enligt sakkunniga bedömare rör det sig om verkligt fina skolor, som alltså nu kommer att föreslås bli spolierade. Det kan inte vara rimligt att sådan meningslös värdeförstörelse skall sanktioneras av statsmakterna.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att man vid planeringen för skolväsendets lokalbehov i tillräcklig utsträckning beaktar vikten av att onödig värdeförstörelse undviks?

Denna anhållan bordlades.

§ 11

Anmälde motionen nr 957, av herr Gustavsson i Ängelholm *m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 22, angående vissa anslag ur kyrkofonden, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 12

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fem enkla frågor, nämligen av:

herr *Börjesson* i Falköping (cp), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående viss information till taxeringsmyndigheterna,

herr *Jönsson* i Ingemarsgården (fp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående vaccinering mot parainfluenza hos nötkreatur,

herr *Turesson* (h), till hans excellens herr statsministern angående statsrådsledamöters deltagande i vissa offentliga demonstrationer,

herr *Nordstrandh* (h), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående den hotande över-

produktionen av vissa grupper akademiskt utbildade, och

herr *Nordgren* (h), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående tidpunkten för fördelning av medel till rörelsefolkhögskolornas förfogande.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.42.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 23 februari

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 15 innevarande februari.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till lagutskott den å bordet vilande motionen nr 957.

§ 3

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

fru *Kristensson* (h), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående utfärdande av besiktningssinstrument för motorfordon i två exemplar, och

herr *Turesson* (h), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående planeringen för skolväsendets lokalbehov.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 4

Interpellation ang. åtgärder för att förbättra sjösäkerheten i Östergötlands skärgård, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr *GOMÉR* (cp), som yttrade:

Herr talman! Kungl. sjöfartsstyrelsen hemställer hos Kungl. Maj:t att beslut fattas om indragning av Häradsskärs lotsplats på ostkusten från och med den 1 juli 1968. Samtidigt slopar styrelsen lotsuppassningen i Kråkelund och på Arkö. I stället sker en viss förstärkning av lotspersonalen i Oxelösund och/eller Norrköping.

Styrelsens förslag grundar sig på en utredning som gjorts inom verket. Motivet för de föreslagna indragningarna anges främst vara styrelsens strävanden till ekonomisk självbärighet. Dessa strävanden leder till en fortgående koncentration av lotsningsverksamheten med åtföljande begränsning av personalbehovet.

Det av utredningsmannen framlagda förslaget har varit föremål för remissbehandling. Många remissinstanser har haft väsentliga erinringar mot den föreslagna begränsningen av lotsningsverksamheten. Sålunda har exempelvis Sveriges fartygsbefälsförening, Rederiföreningen för mindre fartyg, överbefälhavaren, Vikbolandets kommun och Östergötlands kustfiskareförbund avstyrkt förslaget. Sistnämnda organisation framhåller i sitt yttrande bl. a.: »Genom lotsarnas utkik och kontroll av sjöfarten dygnet runt har fiskare i sjönöd eller vid motorhaveri snabbt kunnat bärgas.

Interpellation ang. undersökningar rörande anrikningsslammets förmåga att kemiskt binda kvicksilver

Fiskarna har därigenom haft en känsla av säkerhet till sjöss under sin yrkesutövning. Den säkerhetskänslan kommer att försvinna med den föreslagna indragningen.»

Ett genomförande av styrelsens förslag synes ur flera synpunkter medföra svårigheter för sjöfarten inom ifrågavarande område. Detta gäller såväl den yrkesmässiga trafiken som nöjesseglationen. Förslaget är anmärkningsvärt mot bakgrund av att styrelsen i sin skrivelse av den 12 februari 1968 till Kungl. Maj:t anmäler att »den föreslagna indragningen av lotsuppassningen i Kråkelund och Arkö medför, att styrelsens möjligheter att svara för en effektiv sjöräddningstjänst blir väsentligt mindre än vid den nuvarande organisationen».

Utöver de nackdelar som en nedläggning kommer att medföra ur direkt sjötrafiksynpunkt betyder densamma en ytterligare utglesning av östergötlands skärgård. För befolkningen i denna del av länet är redan i dag sysselsättningsproblemen stora, samtidigt som den samhällliga servicen — skolor, butiker etc. — är stadd i stark försämring.

Med hänvisning till det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

Är statsrådet beredd medverka till att Häradsskärs lotsplats liksom lotsuppassningen i Kråkelund och på Arkö bibehålles?

Vilka åtgärder avser statsrådet i annat fall vidtaga för att upprätthålla en effektiv sjöräddningstjänst samt för att motverka en ytterligare utglesning inom ifrågavarnade områden?

Denna anhållan bordlades.

§ 5

Interpellation ang. undersökningar rörande anrikningsslammets förmåga att kemiskt binda kvicksilver

Ordet lämnades på begäran till

Fru HEURLIN (h), som yttrade:

Herr talman! Kvikksilverhalten i de svenska sjöarna tilltar i oroande grad och har redan medfört att fisken i vissa vattendrag måste betraktas som oätlig. Kvikksilverförekomsten är så mycket allvarligare som det tar utomordentligt lång tid innan ett vattendrag kan friskförklaras även om föroreningskällan försvinner.

Nyligen utförda experiment har emellertid visat att det finns skäl antaga att anrikningsslam från gruv- och stålindustrin kan kemiskt binda kvicksilver och göra det biologiskt oätkomligt. Anrikningsslammet, som är en biprodukt från gruv- och stålindustrin, har hittills icke kunnat användas för andra ändamål än som fyllnadsmaterial. Det finns därför mycket stora kvantiteter av detta material upplagrat i områden som har eller har haft nämnda industrier. Om de experiment som hittills utförts skulle visa sig användbara även i större skala, skulle detta medföra att man utan oöverstigliga kostnader skulle kunna komma till rätta med kvikksilverföroreningarna i de svenska vattendragen. I första hand torde det vara en fråga om att på lämpligt sätt kunna ordna transporten av de stora materialkvantiteter som det här kan röra sig om.

Om försök i större skala skall kunna utföras, förutsätter detta emellertid en statlig medverkan, vilken dock kanhända kommer att ställa sig billigare än de åtgärder som i annat fall måste vidtagas. Då det här är fråga om att såväl rädda sjöarnas fauna som säkerställa framtida friskvattentäkter, synes statligt stöd vara väl motiverat.

Med stöd av det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till utvidgade undersökningar rörande anrikningsslammets förmåga att kemiskt binda kvicksilver?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av motioner om vidgad rösträtt för utlandssvenskar,

nr 9, i anledning av motioner om lagändring som hindrar att dubbelt medborgarskap ger rösträtt i två länder,

nr 10, i anledning av motioner angående rösträtt för vissa i Sverige bosatta utländska medborgare,

nr 11, i anledning av motioner om åtgärder för att fördjupa och stärka det svenska folkstyret,

nr 12, i anledning av motioner om kvinnlig tronföljd,

nr 13, i anledning av motion om lagfäst rätt till beriktigande i press och radio, och

nr 14, i anledning av motion angående statsbidraget till politiska partier;

statsutskottets utlåtanden:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner,

nr 35, i anledning av motioner om anslag till marketenterikassan vid svenska FN-förbundet på Cypern, och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1968/69;

andra lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av motioner om ökade möjligheter att erhålla statliga studielån;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckta motioner om utjämning genom kyrkofonden av kostnad för lön till kyrkovaktmästare,

nr 3, i anledning av väckta motioner angående placeringen av prästlönefondsmedel, och

nr 4, i anledning av väckta motioner angående särskilda lagfartsbevis, m. m.;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av motioner om

ändrad ordning för vissa anslags uppförande i statsbudgeten,

nr 5, i anledning av motioner om statsbidrag till Jägarnas riksförbund, och

nr 6, i anledning av motioner angående ett ränte- och amorteringsfritt lån till djursjukhuset i Strömsholm; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av motioner angående centraler för information till medborgare, angående informationen om de sociala förmånerna samt om förstärkning av de statliga organens press- och informationstjänst,

nr 3, i anledning av motion om en förbättrad upplysningsservice för värnplikliga,

nr 4, i anledning av motioner angående en omvärdering av kvinnans roll i samhället, och

nr 5, i anledning av motioner om arbetsgivares uppgifts- och uppbördsskyldighet m. m.

§ 7

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 33, angående anslag för budgetåret 1968/69 till byggnadsarbeten för vissa kulturändamål, överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 8

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Westberg* (fp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående behörighetsvillkor för ålderdomshemsföreståndare,

fru *Ekroth* (s), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående nya riktlinjer för utbyggnad av det högre utbildningsväsendet, och

herr *Björkman* (h), till hans excel-

lens herr ministern för utrikes ärendena angående pensionsförmånerna för svensk-amerikaner som återvänt till Sverige.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 14.04.

In fidem
Sune K. Johansson